

UNIVERSITAS TARTUENSIS

Analüüs tööstusomandi litsentsimise regulatsiooni kohta Eestis

Aleksei Kelli
Professor
TÜ õigusteaduskond

Age Värv
Kaasprofessor
TÜ õigusteaduskond

Irene Kull
Professor
TÜ õigusteaduskond

31. detsember 2020

Sisukord

Sissejuhatus.....	3
1 Põhimõisted ja tööstusomandi litsentsilepingu registreerimise üldine taust	4
2 Tööstusomandi registri tähendus tööstusomandi üleminekule	9
3 Tööstusomandi litsentsilepingu registreerimise õiguslik mõju EL ja siseriiklikus õiguses	11
3.1 Litsentsilepingu kehtivuse eeldused	11
3.1.1 Litsentsilepingu üldised kehtivuse nõuded	11
3.1.2 Vorminõuded	13
3.1.3 Õiguste omaja nõusolek kui all-litsentsi andmise eeldus	14
3.1.4 Registreering kui litsentsilepingu kehtivuse eeldus	14
3.2 Litsentsilepingute kollisioon	17
3.3 Tööstusomandi eseme kasutamise kohustuse täitmine litsentsisaaja poolt.....	18
3.4 Tööstusomandi eseme ülemineku õiguslik mõju litsentsilepingu kehtivusele kehtivas õiguses.....	19
3.5 Tööstusomandi omaniku õiguste piiramine tulenevalt registreeritud litsentsilepingust	21
3.6 Litsentsisaaja õigus pöörduda kohtusse (ainuõiguse kaitse).....	22
4 Tööstusomandi litsentsilepingu registreerimine	28
4.1 Litsentsilepingu registreerimiseks õigustatud isik	29
4.2 Litsentsilepingu registreerimisel esitatavad andmed.....	31
5 Avalik lihtlitsents.....	34
6 Tööstusomandi litsentsilepingute registreerimine võrdlusriikides ja mudelseadustes	36
6.1 Saksamaa.....	36
6.1.1 Kehtiv õigus	36
6.1.2 Intellektuaalse omandi mudelseaduses (MGGE).....	39
6.2 Leedu.....	41
6.3 Läti	42
6.4 Suurbritannia	43
6.5 Tšehhi.....	44
6.6 Prantsusmaa.....	45
6.7 Austria	46
7 Koondvastused tellija tõstatatud küsimustele ja tööstusomandi litsentsilepingu registreerimise reguleerimise võimalik mudel.....	47
7.1 Koondvastused tõstatatud küsimustele.....	47
7.2 Tööstusomandi litsentsilepingute registreerimise võimalik mudel.....	49

Sissejuhatus

Aruande autorid on rajanud oma lähenemise järgmisele metoodilisele alusele. Esmalt viidi läbi tööstusomandi litsentsilepingute registreerimise regulatsiooni analüüs kehtivas õiguses ning kaardistati võrdlusriikide mudelid. Selle pinnalt jõuti esmaste ettepanekuteni tööstusomandi litsentsilepingu registreerimisega seonduvalt. Erilist tähelepanu pöörati ettepanekute kooskõlale Eesti lepinguõigusega. Nimetatud ettepanekute osas konsulteeriti Eesti juhtivate intellektuaalse omandi ja eraõiguse ekspertidega.

Aruande struktureerimisel oli autoritel kaks võimalikku lähenemist. Esimese lähenemise kohaselt analüüsitakse tõstatatud küsimusi Eesti õiguse kontekstis, millele järgneb teiste riikide lähenemise ülevaade. Teise lähenemise kohaselt oleks tulnud teiste riikide regulatsioon n.ö jagada tõstatatud küsimuste lõikes ära. Autorid otsustasid esimese lähenemise kasuks. See võimaldab vältida olukorda, kus teiste riikide litsentsilepingute registreerimise õiguslikku raamistikku esitatakse killustatult. Teiste riikide regulatiivsete mudelite juures tuleb arvestada, et sarnaselt Eesti õigusega puudub neil kohati ühtne kontseptsioon ning sarnased õigussuhted on erinevalt reguleeritud, jne. Autorid keskendusid põhiliselt patendile, tööstusdisainile ja kaubamärgile. Võrdlusriikidest on põhitähelepanu Saksa õigusel.

Kontseptuaalset mudelit, mida Eesti saaks n.ö üle võtta autorid ei tuvastanud. Kõige lähedasem sellele on Saksa mudelseaduse lähenemine. Seega on Eestil võimalus luua regulatsioon, mis ühildub Eesti õiguskorraga ning mida teised riigid saavad samaaegselt kasutada eeskujuna.

Mudeli loomisel tuleb arvestada Eesti rahvusvaheliste ja EL õigusest tulenevate kohustustega. Rahvusvaheliselt reguleeritakse eelkõige litsentsilepingute registreerimise menetlust (esitatavad andmed, jmt) ning registreeringu õiguslik toime on reeglina liikmesriigi otsustada.

Analüüsi tulemusel kujunenud võimalik reguleerimismudel arutati läbi Eesti juhtivate erialaekspertidega. Ekspertintervjuude esmased tulemused esitatakse eraldi tabelis.

Analüüsi autorid soovivad tänada professor Ramūnas Birštonast Vilniuse Ülikoolist, Dr. Vadims Mantrovs'i Läti Ülikoolist, Villu Kõvet Riigikohtust, Tiina Feldmanist Eesti Patendiametist, Almar Sehver'it AAA patendibüroost, Ants Nõmper'it Ellex Raidla advokaadibüroost, Reet Adamsoo'd Tartu Ülikooli ettevõtlus- ja innovatsioonikeskusest, Karmen Turk'i Triniti advokaadibüroost ja Tanel Kalmet'it Tööstusomandi apellatsioonikomisjonist osutatud abi eest.

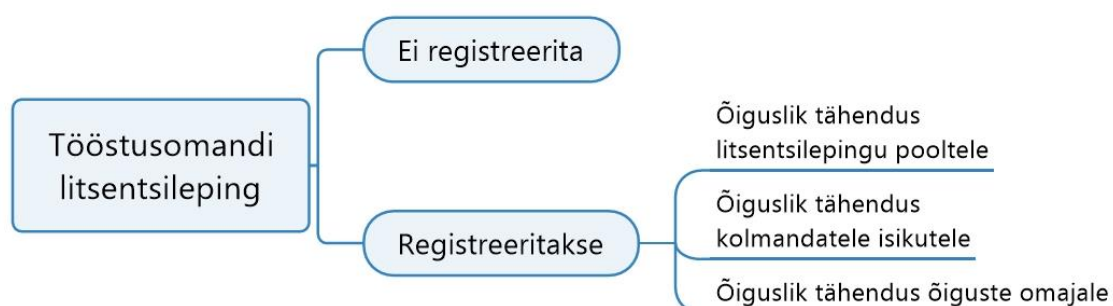
1 Põhimõisted ja tööstusomandi litsentsilepingu registreerimise üldine taust

Ülemaailmse Intellektuaalse Omandi Organisatsiooni asutamise konventsiooni¹ (WIPO konventsioon) artikli 2 kohaselt intellektuaalne omand (IO) sisaldab õigusi, mis tulenevad intellektuaalsest tegevusest tööstuse, teaduse, kirjanduse ja kunsti alal. Intellektuaalomandi õiguste kaubandusaspektide lepingu² (TRIPS leping) preambul rõhutab, et IO õigused on eraõigused.

Traditsiooniliselt jaguneb intellektuaalne omand kolmeks: 1) autoriõigus; 2) autoriõigusega kaanevad õigused; 3) tööstusomand. Käesolev analüüs keskendubki viimastele.

Tööstusomandi kaitse Pariisi konventsioon³ (Pariisi konventsioon) määratleb tööstusomandit järgnevalt: „Tööstusomandi kaitse objektideks on patendid, kasulikud mudelid, tööstusnäidised (tööstusdisainilahendused), kaubamärgid, teenindusmärgid, firmanimetused või kohanimede päritolule viitavad tähised ning kõlvatu konkurentsi tõkestamine“ (art 1 (2)). Tööstusomandi õiguskorralduse aluste seaduse (TÕAS)⁴ järgi on tööstusomandi esemeks leiutis, mikrolülituse topoloogia, kaubamärk, tööstusdisainilahendus (§ 1 (2)). Käesolevas uuringus analüüsitakse eelkõige patentse leiutise, kaubamärgi (KM) ja tööstusdisainilahenduse (TDL) litsentsilepingute registreerimisega seonduvat.

Tööstusomandi litsentsilepingu registreeringu erinevad teoreetilised alternatiivid on visualiseeritavad alloleval skeemil:

Esmane õiguspoliitiline valik seisneb selles, kas näha ette võimalus tööstusomandi litsentsilepingute registreerimiseks või mitte. Seejuures on oluline tuvastada, kuivõrd Eestil eksisteerivad rahvusvahelised (s.h EL liikmelisusest tulenevad) kohustused tööstusomandi litsentsilepingute registreerimise võimaluse tagamiseks.

Rahvusvaheliselt tööstusomandi litsentsilepingutega seonduvat väga detailselt ei reguleerita. Näiteks näeb TRIPS leping ette liikmesriigi õiguse määrata kaubamärkide litsentsimise ja loovutamise tingimused (art 21) ning patendiomaniku õiguse sõlmida litsentsilepinguid (art 28 (2)). Rahvusvaheliselt on põhiline rõhuasetus eelkõige sundlitsentsidel, sest need riivavad

¹ Ülemaailmse Intellektuaalse Omandi Organisatsiooni asutamise konventsioon. - RT II 1993, 25, 55.

² Intellektuaalomandi õiguste kaubandusaspektide leping. - RT II 1999, 22, 123.

³ Tööstusomandi kaitse Pariisi konventsioon. - RT II 1994, 4, 19.

⁴ Tööstusomandi õiguskorralduse aluste seadus. - RT I 2003, 18, 98 ... RT I, 19.03.2019, 5.

tööstusomandi omaniku õigusi ulatuslikumalt (vt TRIPS leping art 31, Pariisi konventsioon art 5).

Kaubamärgiõiguse protseduurilised küsimused on reguleeritud kaubamärgiõiguse lepingus⁵ ja Kaubamärgiõiguse Singapuri lepingus.⁶ Mõlema lepingu eesmärgiks on standardiseerida kaubamärgi menetlust.⁷

Kaubamärgiõiguse Singapuri leping sisaldab käesoleva analüüsi seisukohalt järgmisi olulisi sätteid:

1. Litsentsi kohta kande tegemise avaldus (artikkel 17);
2. Litsentsi kohta tehtud kande muutmise või kustutamise avaldus (artikkel 18);
3. Litsentsi kohta kande tegemata jätmise tagajärg (artikkel 19);
4. Litsentsi äramärgimine (artikkel 20).

Esmane EL õiguse analüüs näitab, et litsentsilepingute registreerimisega seonduvad kohustused eksisteerivad vähemalt mõnede tööstusomandi liikide puhul. Näiteks näeb kaubamärgidirektiiv⁸ seoses kaubamärgi (KM) litsentsilepingutega EL liikmesriikidele ette järgmise nõude: „Liikmesriigil peab olema menetlus litsentside registreerimiseks oma registrites“ (art 25 (5)). Disainilahenduste direktiiv⁹ ei sisalda konkreetseid nõudeid seoses litsentsilepingute registreerimisega.

EL kaubamärgi määrus¹⁰ (EL KM määrus) näeb samuti ette litsentsilepingute registreerimise. Selle kohaselt „Ühe poole taotluse korral märgitakse litsentsi andmine või üleandmine seoses ELi kaubamärgiga registrisse ja avaldatakse“ (art 25 (5)). EL disainilahenduse määrus¹¹ sätestab samuti: „Ühenduse registreeritud disainilahenduse puhul kantakse selle õiguste litsentsimine või litsentsi üleminek poole taotluse korral registrisse ja avaldatakse“ (32 (5)).

EL KM määrus reguleerib litsentsilepingu registreerimist jaos, mis käsitleb KM-i kui omandiõiguse objekti (4. jagu). Litsentsimise mõju kolmandatele isikutele reguleerib artikkel 27 (1), mille kohaselt „ELi kaubamärgi puhul kehtivad artiklites 20, 22 ja 25 osutatud õigustoimingute õiguslikud tagajärjed kolmandatele isikutele kõigis liikmesriikides üksnes osutatud õigustoimingute registrisse kandmisest. Osutatud õigustoimingu õiguslikud tagajärjed kehtivad enne nende registrisse kandmist sellistele kolmandatele isikutele, kes on omandanud ELi kaubamärgiga seotud õigused pärast kõnealuse õigustoimingu kuupäeva, kuid nad olid õiguste omandamise kuupäeval õigustoimingust teadlikud“. Ühe tõlgenduse kohaselt ütleb EL

⁵ Kaubamärgiõiguse leping. - RT II 2002, 19, 84.

⁶ Kaubamärgiõiguse Singapuri leping. - RT II 2009, 13, 35.

⁷ V.t WIPO. Summary of the Trademark Law Treaty (TLT) (1994). Arvutivõrgus: https://www.wipo.int/treaties/en/ip/tlt/summary_tlt.html; WIPO. Summary of the Singapore Treaty on the Law of Trademarks (2006). Arvutivõrgus: https://www.wipo.int/treaties/en/ip/singapore/summary_singapore.html

⁸ Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv (EL) 2015/2436, 16. detsember 2015, kaubamärke käsitlevate liikmesriikide õigusaktide ühtlustamise kohta (EMPs kohaldatav tekst). ELT L 336, 23.12.2015, lk 1-26.

⁹ Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 98/71/EÜ, 13. oktoober 1998, disainilahenduste õiguskaitse kohta. EÜT L 289, 28.10.1998, lk 28-35.

¹⁰ Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) 2017/1001, 14. juuni 2017, Euroopa Liidu kaubamärgi kohta (EMPs kohaldatav tekst). ELT L 154, 16.6.2017, lk 1-99. Arvutivõrgus: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/?uri=CELEX%3A32017R1001&qid=1605856213375>

¹¹ Nõukogu määrus (EÜ) nr 6/2002, 12. detsember 2001, ühenduse disainilahenduse kohta. EÜT L 3, 5.1.2002, lk 1-24. Konsolideeritud versioon: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/?uri=CELEX%3A02002R0006-20130701&qid=1606721130390>

KM määrus, et litsentsilepingul on õiguslikud tagajärjed kolmandatele isikutele üksnes siis, kui see on registrisse kantud.

Kohtujurist M. Wathelet on varasema EL KM määruse¹² (praeguseks kehtetu) litsentsilepingu regulatsiooni osas andnud järgmise selgituse¹³:

„31. Kui nüüd nimetatud artikli 23 lõike 1 esimeses lauses on sätestatud, et „[ü]henduse kaubamärgi puhul toovad artiklites 17, 19 ja 22 nimetatud õigustoimingud kõikide liikmesriikide kolmandatele isikutele tagajärgi üksnes alates registrisse kandmisest”, täpsustab selle sätte teine lause, et „[s]ellisel õigustoimingul on enne registrisse kandmist siiski mõju nendele kolmandatele isikutele, kes on omandanud ühenduse kaubamärgiga seotud õigused pärast kõnealuse toimingu kuupäeva, kuid olid õiguste omandamise kuupäeval toimingust teadlikud”.

32. Sellest täpsustusest järeldub, et määruse artikli 23 lõike 1 eesmärk on kaitsta isikut, kes on heauskselt omandanud ühenduse kaubamärgiga seotud õigusi. Määruse artikli 23 lõikes 1 nimetatud toimingutel saavad nimelt olla tagajärjed kolmandatele isikutele, kes on omandanud sama kaubamärgiga seotud õigused, olles neist toimingutest teadlikud, olenemata nende registrisse kandmisest.

33. Seega on tagajärjed kolmandatele isikutele seotud registrisse kandmisega sisuliselt eesmärgil, et kaitsta neid, kes on omandanud heauskselt kaubamärgiga seotud õigusi. Teisisõnu, määruse artikli 23 lõige 1 ei reguleeri seda, millised on määruse artiklites 17, 19 ja 22 nimetatud toimingute tagajärjed isikutele, kes ei ole omandanud mingeid kaubamärgiga seotud õigusi, kuid rikuvad oma tegevuse käigus selle kaubamärgiga seotud õigusi.

34. Õiguste rikkuja ei ole aga juba definitsiooni kohaselt omandanud kaubamärgiga seoses mingit õigust. Kui korrata määruse artikli 23 lõikes 1 kasutatud sõnastust, ei ole see kolmas isik ühenduse kaubamärgiga seoses heauskselt omandanud mingeid õigusi. Seega ei ole määruse artikli 23 lõige 1 kohaldatav.

35. Vastupidine tõlgendus annaks tulemuseks paradoksaalse olukorra, kus pahauskne õiguste rikkuja võiks enda huvides tugineda litsentsiaadi vastu määruse artikli 23 lõikele 1, et õiguste rikkumise kohta esitatud hagi alusetuks muuta“.

Sisuliselt ütleb kohtujurist, et registreeringu eesmärk on kaitsta kolmandat isikut, kes omandab kaubamärgi. Tegelikult saab asuda seisukohale, et registreering kaitseb ka litsentsisaajat, sest ilma registreeringuta litsents ei kehtiks kaubamärgi omandaja suhtes.

Eesti tööstusomandi litsentsilepingute registreerimise statistikast nähtub, et seda võimalust on vaid vähesel määral kasutatud.

¹² Nõukogu määrus (EÜ) nr 207/2009, 26. veebruar 2009, ühenduse kaubamärgi kohta (kodifitseeritud versioon). - ELT L 78, 24.3.2009, lk 1-42.

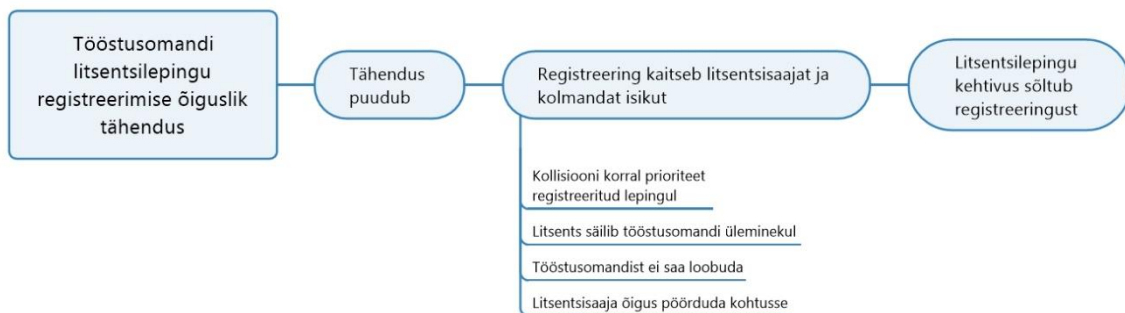
¹³ Kohtujuristi ettepanek. Melchior Wathelet. Esitatud 17. detsembril 2015 (1). Kohtuasi C-163/15. Youssef Hassan versus Breiding Vertriebsgesellschaft mbH, punktid 31-35. Arvutivõrgus: <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=173103&pageIndex=0&doclang=et&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=17575421>

Patendiameti statistika kohaselt on litsentsilepingute registreerimise statistika ajavahemikus 01.01.2010 – 19.11.2020 järgmine:

Kaubamärk	51
Tööstusdisainilahendus	1
Patent	4
Kasulik mudel	0

Kuna rahvusvahelisest ja EL õigusest ei tulene selgeid kohustusi seoses tööstusomandi litsentsilepingute registreerimise tähendusega, siis eksisteerivad Eestil poliitilised valikud oma lähenemiseks, arvestades seejuures üldiste eraõiguse põhimõtete¹⁴ ja tööstusomandi spetsiifikaga. Kuna tööstusomandi liike ei peaks erinevalt reguleerima, siis peaks see lähenemine olema ühtne kogu registreeritava tööstusomandi puhul.¹⁵

Skemaatiliselt võib tööstusomandi litsentsilepingu registreeringu õiguslikku tähendust kujutada järgmiselt:

N.õ skaala ühes otsas võib litsentsilepingu registreeringul õiguslik tähendus puududa üldse. Skaala teises otsas on võimalik litsentsilepingu enda kehtivus siduda registreeringuga.

Erialakirjanduses on Eesti litsentsilepingute regulatsiooni iseloomustatud järgmiselt: „(vähemalt) registreeritud litsentsil on kehtivus ka kolmandate isikute suhtes, litsents läheb üle koos intellektuaalse omandiga ning litsentsisaaja on õigustatud ka omal nimel kaitsma intellektuaalse omandi omaja õigusi kolmandate isikute vastu, samuti kaitsma ennast teiste isikute kasutusõiguste vastu. Seega on litsentsilepingul ilmsed asjaõiguse tunnused“.¹⁶

¹⁴ Võlaõigusseadus (VÕS) 18. peatükk sätestab litsentsilepingu üldregulatsiooni, mis kohaldub autoriõigusele, kaasnevatele õigustele ning tööstusomandile. Kontseptuaalne lähenemine peaks olema, et intellektuaalse omandi eriseadused näevad ette konkreetse intellektuaalse omandi eseme eriregulatsiooni. - Võlaõigusseadus. - RT I 2001, 81, 487 ... RT I, 08.01.2020, 1. Ka võrdlusriikides laienevad litsentsilepingule tsiviilõiguse üldnormid niivõrd kui erinormid puuduvad.

¹⁵ Õiguskirjanduses on intellektuaalse omandi valdkonnale heidetud ette vastuolulisust ja ühtse kontseptsiooni puudumist. – Vt Kõve, V. (2009). Varaliste tehingute süsteem Eestis. Doktoritöö. Juhendaja prof. Irene Kull, lk 212. Selle etteheitega võib tööstusomandi litsentsilepingute registreerimise valdkonnas nõustuda.

¹⁶ Kõve, V. (2009). Varaliste tehingute süsteem Eestis. Doktoritöö. Juhendaja prof. Irene Kull, lk 216.

Ekspertid on tööstusomandi litsentsilepingute registreeringuga väljendanud järgmisi seisukohti:

- 1) tööstusomandi litsentsilepingu registreerimine on eelkõige litsentsisaaja huvides. Litsentsiandjal ei ole sellest midagi võita (Tartu Ülikooli teadmussirdega tegelev spetsialist, RK kohtunik). Registreerimise eesmärk peaks olema eelkõige kolmandate isikute huvide kaitse (patendivolinik, kohtunik, advokaadid);
- 2) litsentsilepingu registreerimisest ei peaks sõltuma lepingu kehtivus ning registreerimise nõuded ja tingimused võiksid olla kõikide tööstusomandi liikide puhul võimalikult ühetaolised (kõik ekspertid);
- 3) registreeritud litsentsileping omab prioriteeti litsentsilepingute kollisiooni korral (kõik ekspertid);
- 4) tööstusomandi võõrandamisel läheb üle ainult registreeritud litsentsileping (kõik ekspertid) või litsentsileping, millest on omandaja teadlik (advokaat); sama kehtib nii täitemenetluses kui ka pankrotimenetluses (kõik ekspertid).

Esialgne järeldus: eelneva pinnalt võib asuda seisukohale, et Eesti õiguses peab jätkuvalt eksisteerima võimalus tööstusomandi litsentsilepingute registreerimiseks. Registreeringust ei tohiks sõltuda litsentsilepingu kehtivus, küll aga teatud juhtudel litsentsilepinguga seotud õiguste kaitse, kasutamine ning üleminek omaniku vahetumisel. Litsentsilepingu registreerimise tingimused ja õiguslikud tagajärjed peavad olema võimalikult sarnased kõikide tööstusomandi liikide korral.

2 Tööstusomandi registri tähendus tööstusomandi üleminekule

Litsentsilepingu registreerimise teema seondub otseselt tööstusomandi õiguste üleandmise teemaga. Õiguste üleandmist üldiselt reguleerib võlaõigusseadus¹⁷ (VÕS), mille kohaselt nõuete ülemineku kohta sätestatud kohaldatakse vastavalt muude õiguste üleminekule (§ 174). Õiguste üleandmine VÕS § 164 lg 1 tähenduses on oma olemuselt asjaõiguslik käsutus, mis ei sõltu aluseks olevast kohustuslepingust. Litsentsilepingu alusel õiguste üleandmist ei toimu, vaid need antakse ainult kasutusse. Litsentsilepingu ülemineku küsimus tekib seoses tööstusomandi kui õiguse üleandmisega, mille kasutamiseks litsentsileping on sõlmitud. Leping võib üle minna kas kokkuleppe (VÕS § 179) või seaduse alusel (näiteks VÕS § 291).

Tööstusomandi üleandmisel eristab seadus õiguste üleminekut pooltevahelises suhtes ja kolmandate isikute vahelises suhtes – ehkki tööstusomand loetakse reeglina (v.a kaubamärk, vt KaMS § 18 lg 3) omandajale üle läinuks juba üleandmise tehinguga määratud päevast (PatS § 45 lg 7, TDKS § 73 lg 6, MTKS § 49 lg 6, KaMS § 18 lg 3), võib omandaja tööstusomandist tulenevaid õigusi hakata kasutama (sh neid litsentsida) alles registriandmete muutmise päevast (PatS § 45 lg 8, TDKS § 73 lg 7, MTKS § 49 lg 7). Tööstusomandiga seotud varalised õigused tekivad seega üldjuhul registrikandega seotult.¹⁸

Registreeritava tööstusomandi eseme üleandmine võib seonduda kolme erineva kontekstiga:

- 1) taotlemise õiguse üleminek;
- 2) taotluse üleminek;
- 3) registreeritud tööstusomandi üleminek.

	Taotlemisõigus	Taotlus	Registreeritud tööstusomand
Patent	Patendi taotlemise õiguse üleandmise kohta autorilt teisele isikule sõlmitakse eraldi kirjalik kokkulepe (PatS § 43 lg 1).	Patenditaotlus loetakse teisele isikule üle läinuks andmete muutmise päevast (PatS § 44 lg 5).	Patent loetakse teisele isikule üle läinuks tehingu või apellatsioonikomisjoni või kohtu otsuse järgi määratud ülemineku päevast või õigusjärgluse tekkimise päevast (PatS § 45 lg 7). Isik, kellele patent on üle läinud käesolevas paragrahvis sätestatu järgi, võib hakata patendiomaniku õigusi kasutama registreeringu andmete muutmise kande jõustumise päevast (PatS § 45 lg 8).
Kaubamärk	Käesolevas jaos nõuete ülemineku kohta	Ülemineku kohta sätestatud kohaldatakse	Registreeritud kaubamärgi

¹⁷ Võlaõigusseadus. - RT I 2001, 81, 487 ... RT I, 08.01.2020, 1.

¹⁸ Vt V. Kõve. Varaliste suhete süsteem Eestis. Doktoritöö. Tartu Ülikool, 2009, lk 213. Vt ka TÕAS § 2 lg 1 ja 2, PatS § 14 lg 1, MTKS § 14, TDKS § 5 lg 2.

	sätetatud kohaldatakse vastavalt muude õiguste üleminekule, kui seadusest või õiguse olemusest ei tulene teisiti (VÕS § 174). ¹⁹	taotlusele ja taotlusest tulenevatele õigustele, arvestades taotluse õiguslikust staatusest tulenevaid erisusi (KaMS § 27).	võõrandamine või üleminek jõustub vastava muudatuse registrisse kandmise kuupäeval (KaMS § 18 (3)).
Disain	Isik, kellel on õigus taotleda tööstusdisainilahenduse registreerimist, võib selle õiguse teisele isikule üle anda (TDKS § 71 lg 1).	Registreerimistaotlus loetakse teisele isikule üle läinuks registreerimistaotluse andmetes taotleja andmete muutmise päevast arvates (TDKS § 72 lg 5).	Tööstusdisainilahenduse omaniku õigused loetakse teisele isikule üle läinuks tehingu või apellatsioonikomisjoni või kohtu otsuse järgi määratud õiguste ülemineku päevast või õigusjärgluse tekkimise päevast (TDKS § 73 lg 6).
EL kaubamärk		KM-i kohta sätestatud kohaldatakse ka ELi kaubamärgitaotluste suhtes (art 20 (9)).	ELi kaubamärgi loovutamise vormistatakse kirjalikult ja selle peavad allkirjastama lepingupooled; vastasel korral on see õigustühine (art 20 (3)). Kuni üleminek ei ole registrisse kantud, ei saa õigusjärglane ELi kaubamärgi registreerimisest tulenevaid õigusi teostada (art 20 (11)).

Tööstusomandi seadustiku (ToS) eelnõu²⁰ § 13 (3) kohaselt „Registrisse kantud tööstusomandi üleminek loetakse kolmanda isiku suhtes kehtivaks üksnes juhul, kui üleminek on kantud tööstusomandi registrisse. Kui isik omandab tööstusomandi registrile tuginedes heauskselt tööstusomandi eseme, loetakse tööstusomandi register tema suhtes õigeks“.

Esialgne järeldus: puudub ühtne lähenemine registri õiguslikule tähendusele tööstusomandi käibe osas. Autorid toetavad ToS eelnõus pakutud lahendust.

¹⁹ Kuna kaubamärgi objekt võib olla autoriõiguslikult kaitstav teos, siis võivad olla asjakohased autoriõiguse seaduse autorilepingut puudutavad sätted.

²⁰ Tööstusomandi seadustiku eelnõu. Versioon: 24.9.2014. Arvutivõrgus: https://www.just.ee/sites/www.just.ee/files/tos_en_22-7-2014.pdf

3 Tööstusomandi litsentsilepingu registreerimise õiguslik mõju EL ja siseriiklikus õiguses

3.1 Litsentsilepingu kehtivuse eeldused

3.1.1 Litsentsilepingu üldised kehtivuse nõuded

Litsentsilepingule kohaldatakse üldisi lepingu sõlmimist reguleerivaid sätteid ning üldisi lepingu kehtivust reguleerivaid norme, st TsÜS-s sätestatud tühisuse ja tühistamisõiguse aluseid. Litsentsitavate intellektuaalse omandi eriliike reguleerivates seadustes ei sisaldu TsÜS-is sisalduvate tühisuste või tühistamise aluseid täiendavaid erinorme.

Litsentsilepingule spetsiifiliseks sõlmimise ja kehtivusega seotud probleemideks on litsentsilepingu õiguslikust olemusest tulenev kokkuleppe saavutamiseks vajalike tingimuste määramine, registrikande õiguslik tähendus, st kas litsentsilepingu kehtivus sõltub registrikandest, litsentsilepingu registrikande puudumise mõju õigusele litsentsi kasutada ning registrikande õiguslik tähendus kolmandate isikute jaoks.

Litsentsileping loetakse sõlmituks vastavalt VÕS-i üldsätetele kokkuleppe saavutamisest (VÕS § 9 lg 1). Seaduses ei ole sätestatud litsentsilepingu kohustuslikke sisuelemente, kuid need võib tuletada VÕS § 368 lg-st 1. Vastavalt VÕS § 368 lg-le 1 peab olema saavutatud kokkulepe intellektuaalses omandis, millest tulenevad õigused kasutusse antakse, õiguste ulatus ning territoorium. Litsentsileping on tasuline leping, kuid tulenevalt VÕS § 28 lg-st 2 ei välista tasu kokkuleppe puudumine litsentsilepingu sõlmituks tunnistamist.²¹ Ka erinevate intellektuaalse omandi liike reguleerivates seadustes ei ole sätestatud litsentsilepingu sisu kohustuslikke elemente. Vt täpsemalt p 3.1.2. Selleks, et tagada tööstusomandi kasutamiseõiguse aluseks olevate lepinguliste suhete reguleerimise allumine üldistele tsiviilõiguse põhimõtetele, peab säilima VÕS-is litsentsilepingu kui *sui generis* lepinguliigi definitsioon ning vastavad üldised kõikidele tööstusomandi liikide litsentsilepingutele kohalduvad põhimõtted. Selleks tuleb aga selgelt määratleda, kas tegemist on võlaõigusliku kohustumislepingu või asjaõigusliku käsutuskokkuleppega.²² Selgus lepingu olemuses võimaldab ühetaoliselt reguleerida litsentsi ja registri seosed ning tööstusomandi kaitsega seotud küsimused.

Võlaõigusseaduses reguleeritud litsentsilepingu legaaldefinitsiooni kohaselt annab litsentsilepingu järgi üks isik teisele isikule õiguse teostada intellektuaalsest varast tulenevaid õigusi kokkulepitud ulatuses ja territooriumil ja teine isik maksma selle eest tasu (VÕS § 368). Tegemist on oma sõnastuselt käsutuslepinguga, mis omakorda tekitab küsimuse, kuivõrd tuleks litsentsilepingu puhul arvestada lepingu asjaõiguslikku olemust. VÕS § 369 lg 1 kohaselt võib litsents ehk kasutusõigus tekkida alles kande tegemisest vastavas registris. Seega on Eesti VÕS-s litsentsileping defineeritud asjaõigusliku kokkuleppena, mille esemeks on litsents kui kasutusõigus. Sarnase definitsiooni võib leida ka võrdlusriikide õiguses. Näiteks Läti autoriõiguse seaduses²³ defineeritakse litsentsilepingut kui kokkulepet, millega antakse kasutusõigus ning eristatakse vormivaba litsentsilepingut litsentsist, mis peab olema antud

²¹ Tasu määratakse kindlaks sellisel juhul VÕS § 28 lg-s 2 sätestatud viisil.

²² V. Kõve on oma doktoritöös leidnud, et Eesti õiguse varaliste suhete reguleerimise üheks probleemiks on ebaselgus litsentside õiguslikus staatuses, erisused abstraktsiooniprintsiibis ning litsentsilepingu sätete vahekord teiste intellektuaalse omandi liikide seaduses sätestatuga. Vt V. Kõve doktoritöö, lk 353.

²³ Art. 44 (1): licensing agreement is an agreement by means of which one party – the rightholder – gives permission to the other party – the user of the work - to use a work and specifies the type of use of the work, thereby agreeing on the provisions for the use, the amount of remuneration, the procedures and the term for the payment of remuneration. Copyright Law, 6.04.2000. Kättesaadav inglise keeles: http://www.genec.eu/uploads/european_patent_trademark_registration/latvia/Copyright%20Law%20Latvia.pdf

kirjalikus vormis. Samuti on Tšehhi tsiviilseadustikus defineeritud litsentsilepingut²⁴ kui lepingut, millega ühelt poolt antakse üle kasutusõigus ja teiselt poolt kohustatakse selle eest maksma. Saksa MGGE § 111 lg 2 aga näeb ette, et litsentsilepinguga võetakse kohustus teha võimalikuks intellektuaalsest omandist tuleneva õiguse kasutamise. Seega tuleks Eesti õiguses samuti võtta seisukoht, kas litsentsilepingut defineeritakse käsutusena kasutusõiguse suhtes või kohustusena tagada õiguse kasutamine. Kui tegemist on käsutusega, siis tuleb arvestada abstraktsioonipõhimõttega ning selgelt eristada need juhud, kus abstraktsioonipõhimõttest kõrvale kaldutakse (nt litsentside omavaheline kehtivussõltuvus). Järjekindel tuleks olla ka sõnastuses, st kas nõuded on esitatud litsentsile ehk kasutusõigusele ja selle andmisele või litsentsilepingule. Nt ei peaks litsentsilepingu kehtivust mõjutama kande tegemine registrisse, küll võib registrikanne olla teatud juhtudel litsentsi kehtivuse tingimuseks.

Erinevalt asjaõigusest, mis on absoluutne, kehtib võlaõiguses põhimõte, mille kohaselt võlasuhe on relatiivne, st lepingust omandavad õigused ja kohustused üldjuhul ainult lepingu pooled ning leping ei mõjuta kolmandaid isikuid ega anna nende suhtes õigusi.²⁵ Teatud võlaõiguslikele suhetele võidakse anda seadusega asjaõiguslik toime. Näiteks jääb kinnisasja üürileping jääb kehtima ka pärast üüritud kinnisasja omaniku vahetumist (VÕS § 291), st leping on siduv ka kolmandatele isikutele. Lisaks on üürniku huvide kaitseks ette nähtud võimalus teha märge kinnistusraamatusse (VÕS § 324), mis välistab uue omaniku poolt lepingu ülesütlemise. Seega võiks litsentsilepingule anda seaduses sätestatud juhtudel asjaõiguse tunnused, seda näiteks põhimõtte kaudu, mille kohaselt intellektuaalse omandi üleandmise korral jääb litsentsileping kehtima. Vt täpsemalt p 3.4.

Litsentsilepingu registrikanne ei mõjuta lepingu kehtivust kehtiva õiguse kohaselt ning ei tohiks seda mõjutada ka tulevases tööstusomandi seaduses. Sarnane põhimõte kehtib ka analüüsi aluseks olevates võrdlusriikides (nt Prantsusmaa IOS, art L613-8; L613-9; MGGE § 112 lg 2; TTS § 2358 lg 3; Saksamaa kehtiv õigus). Ka Eesti kehtivate seaduste kohaselt on registrikanne vabatahtlik, vt KaMS § 21 lg 3, PatS § 46 lg 4, KasMS § 43 lg 4, TDKS § 74 lg 4 ja MTKS § 50 lg 4. Erandiks on sundlitsents, mis hakkab kehtima registrisse kande tegemise päevast, kui sundlitsentsi esemeks on patent (PatS § 47 lg 6) või kaitsealane sort (TPSKS § 54 lg 3). Vt täpsemalt p 3.

Registrikanne eelised:

1) tagab litsentsisaaja huvide kaitse kolmandate isikute vastu; PatS § 46 lg 4 ja KasMS § 43 lg 4 kohaselt ei ole registreerimata patendilitsentsil ja kasuliku mudeli litsentsil kolmandate isikute suhtes õiguslikku jõudu. Sama põhimõte kehtib ka registreerimata tööstusdisainilahenduse litsentsi suhtes (TDKS § 74 lg 6).

2) mitme litsentsisaajaga sõlmitud litsentsilepingute kollisiooni lahendamisel

3) litsentsi lõppemine (osade tööstusomandi liikide puhul)- loobumine

Litsentsilepingu erisuseks võrreldes teiste kasutuslepingutega (üürileping) on VÕS §-s 370 reguleeritud liht – ja ainulitsentsilepingute kehtivus. Nimelt võib lihtlitsentsi andja ka ise lepingu esemeks olevat õigust kasutada või anda kasutusõiguse ka teistele isikutele. Kehtiva abstraktsiooniprintsiibiga ei ole kooskõlas VÕS § 370 lg-s 4 sätestatud põhimõte, mille kohaselt ei jää kehtima ainulitsentsiga vastuolus olevad lihtlitsentsid. Samas ei ole käsutustehingute kehtivussõltuvus õiguste omandamise korral Eesti õigusele tundmatu (nt nõude loovutamisel kehtiv prioriteedipõhimõte VÕS § 164 lg 3 järgi).

²⁴ Art. 2358(1): By a licence agreement, a licensor grants to a licensee an authorisation to exercise intellectual property rights (a licence) within the stipulated limited or unlimited extent, and a licensee undertakes to pay remuneration to the licensor, unless otherwise stipulated.

²⁵ Võlaõigusseaduse kohaselt „Võlasuhe on õigussuhe, millest tuleneb ühe isiku (kohustatud isik ehk võlgnik) kohustus teha teise isiku (õigustatud isik ehk võlausaldaja) kasuks teatud tegu või jätta see tegemata (täita kohustus) ning võlausaldaja õigus nõuda võlgnikult kohustuse täitmist“ (§ 2 (1)).

Lühivastus: Litsentsilepingu õiguslik olemus tuleb seaduses selgelt määratleda ning kohaldada litsentsilepingule üldisi lepingute kehtivuse nõudeid. Litsentsilepingu kehtivuse eelduseks ei peaks olema registrikanne (järgides lahutamis- ja abstraktsiooniprintsiipi).

3.1.2 Vorminõuded

VÕS-i 18. ptk ei sisalda litsentsilepingu üldist kohustuslikku vorminõuet. Seega võib litsentsilepingu sõlmida ükskõik millises vormis, kui eriseaduses ei ole ette nähtud kohustuslikku vorminõuet. Tööstusomandi litsentsilepingutele nähakse reeglina ette kirjalik vorminõue. Kirjalikult tuleb vormistada patendi (PatS § 46 lg 1), kasuliku mudeli (KasMS § 43 lg 1), mikrolülituse topoloogia (MTKS § 50 lg7), kaitsealuse sordi (TPSKS § 52 lg 1) ja tööstusdisainilahenduse (TDKS § 74 lg 7) litsentsileping.

Seega tuleks küsida, kas kehtivas õiguses kehtestatud litsentsilepingu vorminõue eri liiki tööstusomandi puhul on põhjendatud. Vorminõude kehtestamisel peab olema eesmärk. Seaduses sätestatud vorminõude järgimata jätmist eriseadused ei reguleeri, mistõttu kuulub kohaldamisele TsÜS § 83. TsÜS § 83 lg 1 kohaselt on seaduses sätestatud vorminõude järgimata jätmise korral tehing tühine, kui seadusest või vormi nõudmise eesmärgist ei tulene teisiti. Kuivõrd eriseadused ei reguleeri kirjaliku vormi järgimata jätmise tagajärgi, tuleb vorminõude järgimata jätmise tagajärjed tuletada vorminõude eesmärgist. Riigikohus on leidnud, et autoriõiguste litsentsilepingu vormi järgimata jätmine ei too kaasa litsentsilepingu tühisust.²⁶ Ka VÕS § 368 kommentaaride²⁷ ning õiguskirjanduse²⁸ kohaselt on kirjaliku vormi nõudel eelkõige tõendamisfunktsioon ning see on vajalik ka registrikande tegemiseks vastavas registris. Kuigi kaubamärgi litsentsilepingu vorminõuet seaduses ei ole reguleeritud, näeb KaMS § 50⁵ ette, et litsentsi kohta kande tegemiseks tuleb esitada väljavõtte lepingust või poolte allkirjastatud avaldus, mis sisaldab kande tegemiseks vajalikke andmeid. Seega on ka kaubamärgi litsentsilepingu puhul tegemist kirjaliku vormi nõudega, millel on seadusest tulenevalt tõenduslik tähendus.

Võrdlusriikidest Läti, Leedu ja Tšehhi Vabariigi²⁹ ja Austria õiguses ning Saksa mudelseaduses kasutatakse litsentsilepingu puhul piiratud ulatuses kirjaliku vormi nõuet (st ainult tõenduslikul eesmärgil litsentsi registreerimiseks või ainulitsentsi andmisel) kirjaliku vormi nõuet. Saksa õiguses ei ole litsentsilepingule kirjaliku vormi nõuet kehtestatud (vt p 5.1.1). Prantsuse õiguses peab olema kirjalikus vormis sõlmitud patendi litsentsi üleandmise leping, vormi järgimata jätmisel on leping tühine (art L613-8 IOS). MGGE § 112 lg 1 kohaselt peab litsentsileping olema sõlmitud kirjalikus vormis, kui antakse ainulitsents, kirjaliku vormi järgimata jätmise tagajärjeks on litsentsilepingu tühisus (vt p 5.1.2.).

Kokkuvõttes ei nähtu kehtivast õigusest ega võrdlusriikide analüüsist tulenevalt vajadust kehtestada litsentsilepingule üldist kirjaliku vormi nõuet. Kirjalik vorm kannab eelduslikult tõenduslikku funktsiooni ning seega võiks mõelda ka võimalusele, et vajadus tutvuda või talletada lepingudokument registrikande tegemise eesmärgil õigustaks ka nõrgemat vorminõuet, milleks on kirjalikult taasesitatav vorm TsÜS § 79 järgi. Samuti võiks kaaluda, kas juriidilise isiku puhul võiks allkirja nõuet täiendada võimalusega kasutada e-templi. Tehnoloogianeutraalsus kui tulevikutehnoloogiaid arvestav põhimõte õiguslikul reguleerimisel võiks õigustada vorminõudeid, mis viitavad juriidilisele isikule, mitte konkreetsele füüsilisele

²⁶ Vt RKTko 3-2-1-124-06, p 11.

²⁷ Vt G. Lepik. VÕS § 368, komm 3.5.2. P. Varul jt. Võlaõigusseadus II. Kommenteeritud väljaanne. Juura 2019.

²⁸ Vt P. Kalamees, M. Käerdi, S. Kärson, K. Sein. Lepinguõigus. Juura 2017, lk 216 vnr 833.

²⁹ Näiteks Tšehhi Vabariigi seadus 527/1990 leiutiste ja ratsionaliseerimisettepanekute kohta, art 14. ACT on Inventions and Rationalisation Proposals no 527/1990. Kättesaadav inglise keeles: <https://www.wipo.int/edocs/lexdocs/laws/en/cz/cz071en.pdf>.

isikule, kes tahteavalduse allkirjastas. Teiselt poolt võib see olla raskendatud, kuni TsÜS üldosas ei ole tehtud vastavaid muudatusi.³⁰

Esialgne järeldus: Litsentsilepingule üldise kirjaliku vorminõude kehtestamiseks puuduvad mõistlikud põhjendused. Litsentsilepingu kandmiseks registrisse ei peaks pooled esitama litsentsilepingu, piisav peaks olema registreerimisele kuuluvates tingimustes kokkuleppe saavutamise tõendamine.

3.1.3 Õiguste omaniku nõusolek kui all-litsentsi andmise eeldus

Võlaõigusseadusest tuleb eeldus, mille kohaselt „litsentsilepingust tuleneva kasutusõiguse võib üle anda üksnes litsentsiandja nõusolekul“.³¹ Tööstusomandi eriseadused lähtuvad samast põhimõttest:

All-litsentsi andmine	
Patent	Litsentsisaaja võib litsentsiandja loal litsentsist tulenevad õigused anda all-litsentsiga kolmandale isikule (PatS § 46 (2))
Tööstusdisain	Litsentsisaaja võib litsentsiandja loal litsentsilepingust tuleneva kasutusõiguse üle anda all-litsentsiga kolmandale isikule (TDKS § 74 (2))
Kaubamärk	Litsentsisaaja võib kaubamärgiomanikult litsentsiga saadud õigused kolmandale isikule edasi anda ainult kaubamärgiomaniku loal (KaMS § 21 (1))

All-litsentsi andmise õigus võrdlusriikides sõltub samuti litsentsiandja nõusolekust (Saksamaa, p 6.1.1.; Läti, p 6.3; Tšehhi, p 6.5.). All-litsentsi andmise õigus on ainult isikul, kellel on kehtiv litsents. Litsentsilepingu pool peaks saama nõuda ka all-litsentsi kandmist registrisse (vt nt MGGE § 119 lg 4).

Esialgne järeldus: litsentsilepingu üleandmiseks ja all-litsentsi andmiseks peab olema tööstusomandi omaniku nõusolek.

3.1.4 Registreering kui litsentsilepingu kehtivuse eeldus

Võlaõigusseaduse kohaselt „Seaduses sätestatud juhtudel on litsentsilepingust tuleneva kasutusõiguse tekkimiseks vajalik kande tegemine registrisse, kuhu on kantud vara, mille kohta leping sõlmitakse“ (VÕS § 369 (1)).

Toodud säte on raskesti mõistetav ning sisaldab kontseptuaalseid ja terminoloogilisi ebakõlasid. Terminoloogiliselt kasutab võlaõigusseadus terminit „intellektuaalne vara“, mis ei

³⁰ Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) nr 910/2014, 23. juuli 2014, e-identimise ja e-tehingute jaoks vajalike usaldusteenuste kohta siseturul ja millega tunnistatakse kehtetuks direktiiv 1999/93/EÜ (eIDAS määrus), art 35 ja põhjenduspunkt 59. Vt ka digitaalalkirja seaduse ja haldusmenetluse seaduse muutmise seadus. 04.12.2008. – RT I 2009, 1, 3.

³¹ VÕS § 371 (1).

ole kõige õnnestunum. Tsiviilseadustiku üldosa seaduse³² (TsÜS) kohaselt on vara „isikule kuuluvate rahaliselt hinnatavate õiguste ja kohustuste kogum“ (§ 66). Kohasem oleks olnud kasutada rahvusvaheliselt tunnustatud termineid „intellektuaalne omand“ või „intellektuaalomand“.

Sisuline küsimus on, mida tähendab „litsentsilepingust tulenev kasutusõiguse tekkimine“ ning kas see on võrdsustatav litsentsilepingu kehtivusega.

Tööstusomandi valdkonna eriseadustes on konkreetselt reguleeritud litsentsilepingu registreeringu õiguslik tähendus litsentsilepingu kehtivusele poolte vahel. Tulemused on esitatud allolevas tabelis:

Tööstusomandi valdkond	Registreeringu mõju litsentsilepingu kehtivusele	Litsentsilepingu kehtivuse sõltumine registreeringust
Patent	Patendiomanik (litsentsiandja) võib patendiomaniku õigused anda kirjaliku litsentsilepinguga osaliselt või täielikult ühe või mitme isiku kasutusse. Litsentsi võib registreerida registris. (PatS § 46 (1), (4)).	Litsentsilepingu registreering ei mõjuta selle kehtivust.
Kaubamärk	Litsentsilepingu poole nõudel tehakse litsentsi kohta registrisse kanne (KaMS § 21 (3)).	Litsentsilepingu registreering ei mõjuta selle kehtivust.
Tööstusdisain	Tööstusdisainilahenduse omanik võib tööstusdisainilahenduse omaniku õigused litsentsiga osaliselt või täielikult ühe või mitme isiku kasutusse anda. Litsentsi võib registreerida registris. Registreerimata litsentsil ei ole kolmanda isiku suhtes õiguslikku jõudu. (TDKS § 74 (1) (4) (6)).	Litsentsilepingu registreering ei mõjuta selle kehtivust.
Mikrolülituse topoloogia	Mikrolülituse topoloogia omanik võib mikrolülituse topoloogia omaniku õigused litsentsiga osaliselt või täielikult ühe või mitme isiku kasutusse anda.	Litsentsilepingu registreering ei mõjuta selle kehtivust.

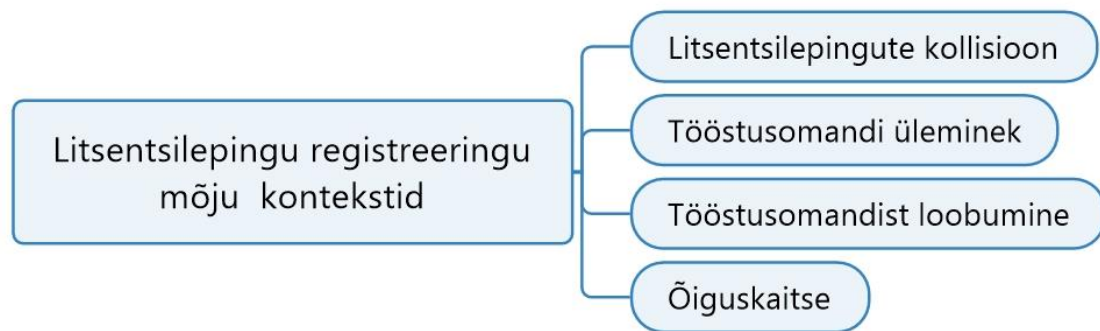
³² Tsiviilseadustiku üldosa seadus. - RT I 2002, 35, 216 ... RT I, 23.05.2020, 2.

	Litsentsi võib registreerida registris. (MTKS § 50 (1), (4))	
--	---	--

Praegune regulatsioon on kooskõlas ka AIPPI³³ soovitustega seoses intellektuaalse omandi lepingutega³⁴ (AIPPI lepingute soovitus), mille kohaselt litsentsilepingu kehtivus lepingupoolte vahel ei peaks sõltuma litsentsilepingu registreeringust.³⁵

Tööstusomandi õiguskorralduse aluste seaduse kohaselt „Tööstusomandi eseme litsentsimise korral kantakse registrisse litsentsisaaja andmed, litsentsi iseloom, ulatus ja tähtaeg ning muud tingimused, mille registrisse kandmist on peetud oluliseks“.³⁶

Visualiseeritult võib litsentsilepingu registreering omada tähendust järgmistes kontekstides:

Litsentsilepingu kehtivuse sidumise tööstusomandi registreeringuga kehtivas õiguses võtab kokku järgnev tabel:

Tööstusomandi valdkond	Litsentsilepingu kehtivus
Patent	Litsentsi kehtivusaeg ei või olla pikem kui patendikaitse kehtivus, meditsiinitoodete ja taimekaitsetoodete täiendava kaitse korral aga mitte pikem kui täiendava kaitse kehtivus (PatS § 46 (3)).
Kaubamärk	Litsents lõpeb registreeringu kehtivusaja lõppemisel (KaMS § 21 (4)).

³³ AIPPI (*Association Internationale pour la Protection de la Propriété Intellectuelle*) on rahvusvaheline mittetulundusühing, mis on pühendatud intellektuaalse omandi seadundluse täiustamisele. Täiendav info arvutivõrgus: <https://aippi.org/>

³⁴ AIPPI. Resolution. Contracts regarding Intellectual Property Rights (assignments and licenses) and third parties. - Yearbook 2006/I, 649 – 650.

³⁵ The effect as between the parties of a Transaction should not require that the Transaction be registered in any registry.

³⁶ TÕAS § 31 (3).

	Tegemist on litsentsilepingu lõppemise alusega, mitte litsentsilepingu kehtivuse piiranguga. Patendi ja disainiga sarnast piirangut ei saagi olla, sest kaubamärk võib olla kaitstav tähtajatult (vt Coca-Cola).
Tööstusdisain	Litsentsi kehtivusaeg ei või olla pikem kui registreeringu kehtivus (TDKS § 74 (3)).
Mikrolülituse topoloogia	Litsentsi kehtivusaeg ei või olla pikem kui mikrolülituse õiguskaitse kehtivus (MTKS § 50 (3)).

Kehtivas õiguses ei ole selgelt reguleeritud litsentsilepingu ja litsentsi kehtivusaja omavaheline seos. Kui järgida lahutamise- ja abstraktsiooniprintsiipi litsentsilepingu kehtivuse reguleerimisel, siis ei peaks litsentsilepingu kui võlaõigusliku lepingu kehtivus olema seotud litsentsi kui kasutusõiguse kehtivusega. Sellist seost eriseadused ka ei kehtesta. Siit omakorda tekib küsimus, kas litsentsi kui kasutusõiguse ajaline piirang mõjutab litsentsilepingu kehtivust ja vastupidi. Uuringus kasutatud võrdlusmaterjalile tuginedes ei nähtu vajadus siduda litsentsilepingu kehtivus litsentsi kehtivusega. Küll aga võiks kehtida eeldus, et litsents kehtib ajaliselt nii kaua, kui on kehtiv litsentsileping. Nimetatud eeldus ei läheks vastuollu abstraktsiooniprintsiibiga, kuivõrd tegemist on lepingu tähtaja, mitte kehtivuse alusega. Litsentsi kui kasutusõiguse kehtivus võib aga omakorda sõltuda registreerimisest või muul viisil tagatud õiguskaitsest.

Küsimus võiks aga tekkida seoses lepinguvabadusega eri liiki intellektuaalse omandi litsentsilepingute sõlmimisel, st kas pooled on vabad ise kokku leppima litsentsilepingu ja litsentsi kehtivuse ajas. Vastavalt KMS § 43 lg 3 on litsentsi kehtivusaeg piiratud registreeringu kehtivusega.

Esialgne järeldus: litsentsilepingu registreeringust ei peaks sõltuma selle kehtivus lepingupoolte vahel.

3.2 Litsentsilepingute kollisioon

Tööstusomandi valdkond	Registreeringu mõju litsentsilepingute kollisiooni korral	Prioriteetsem litsentsileping
Üldregulatsioon (VÕS)	Lihtlitsentsilepingust tulenev kasutusõigus, mis on tekkinud enne ainulitsentsilepingust tulenevat kasutusõigust, jääb ainulitsentsilepingu alusel kasutusõiguse saanud isiku suhtes kehtima (VÕS § 370 (4)).	Varasem litsentsileping.
Patent	Mitmele litsentsisaajale eri litsentsidega antud õiguste kollisiooni korral on eelis	Registreeritud litsentsileping.

	litsentsisaajal, kelle litsents on registreeritud (PatS § 46 (4)).	
Kaubamärk	Kaubamärgi võõrandamine ega hiljem antud litsents ei mõjuta varem antud litsentsi kehtivust (KaMS § 21 (2)).	Varasem litsentsileping.
Tööstusdisain	Mitmele litsentsisaajale eri litsentsidega antud õiguste kollisiooni korral on eelis litsentsisaajal, kelle litsents on registreeritud (TDKS § 74 (5)).	Registreeritud litsentsileping.
Mikrolülituse topoloogia	Mitmele litsentsiaadile eri litsentsidega antud õiguste kollisiooni korral on eelis litsentsiaadil, kelle litsents on registreeritud (MTKS § 50 (5)).	Registreeritud litsentsileping.

Esialgne järeldus: puudub ühtne lähenemine. Võimalik mudel oleks anda registreeritud litsentsilepingule prioriteet kõigi teiste litsentsilepingute ees. Samas võib see riivata ettevõtjate soovi kaitsta ärisaladust (litsentsileping võib näidata ärilisi suhteid, mis saavad registreerimisel avalikkusele teatavaks).³⁷ Kuna litsentsileping kehtib poolte vahel ka ilma registreeringuta, siis võivad lepingupooled ärisaladuse kaitse huvides jätta litsentsilepingu registreerimata.

3.3 Tööstusomandi eseme kasutamise kohustuse täitmine litsentsisaaja poolt

Osade tööstusomandi õiguste kaitse on seotud nende kasutamisega. Nii näeb kaubamärgiseadus ette põhimõtte, mille kohaselt „Kaubamärgiomanik on kohustatud registreeritud kaubamärki tegelikult kasutama registreeringus märgitud kaupade ja teenuste tähistamiseks“.³⁸ Seadus täpsustab samas, et „Kaubamärgi kasutamiseks kaubamärgiomaniku poolt loetakse ka kaubamärgi kasutamine kaubamärgiomaniku loal“.³⁹

Patendiseaduses olev sundlitsentsi regulatsioon näeb sundlitsentsi väljastamise alusena ette leiutise kasutamata jätmise patendiomaniku poolt Eesti Vabariigis.⁴⁰ Patendiomaniku poolset kasutamist võib siinkohal mõista muuhulgas ka kasutamisenähtena litsentsilepingu alusel.

Teoreetiliselt võib tõstatada küsimuse (eriti kaubamärgi puhul), kas kaubamärgi kasutamisenähtena läheb arvesse kaubamärgi kasutamine sellise litsentsilepingu alusel, mis ei ole registreeritud. Näiteks Mehhiko õiguses on kaubamärgi kasutuskohustuse täitmine seotud litsentsilepingu registreeringuga. See tähendab, et litsentsisaaja poolset kaubamärgi kasutamist registreerimata

³⁷ Pigem võib selline olukord kõne alla tulla tehnoloogiliste lahenduste puhul, sest nt kaubamärki ei saa n.ö salaja kasutada.

³⁸ KaMS § 17 (1).

³⁹ KaMS § 17 (2) punkt 3.

⁴⁰ PatS § 47 (1) punktid 1 ja 2.

litsentsilepingu alusel ei loeta kaubamärgi omaniku poolseks kaubamärgi kasutamiseks. Seetõttu on oluline kaubamärgi litsentsileping registreerida.⁴¹

Lisaks Euroopa Liidu õigusele mõjutavad Eesti kaubamärgiõigust rahvusvahelised kokkulepped. TRIPS lepingu artikli 19 lõike 2 kohaselt „Kui kaubamärki kasutab teine isik kaubamärgi omaniku kontrolli all, siis loetakse sellist kaubamärgi kasutamist registreeringut säilitavaks“. Antud sättest üheselt ei selgu, kas liikmesriik võib antud kontekstis nõuda litsentsilepingu registreerimist. Täiendavat selgust annab Kaubamärgiõiguse Singapuri lepingu artikkel 19 (3), mille kohaselt „Lepinguosaline ei tohi nõuda litsentsi kohta kande tegemist selleks, et märgi kasutamist litsentsisaaja poolt loetaks selle kasutamiseks omaniku poolt märgi omandamise, jõushoidmise ja jõustamisega seotud toimingutes“.⁴²

Esialgne järeldus: Eesti rahvusvaheliste kohustuste valguses ei saa kaubamärgi kasutamise kohustuse täitmist kaubamärgiomaniku loal siduda kaubamärgi litsentsilepingu registreeringuga.

3.4 Tööstusomandi eseme ülemineku õiguslik mõju litsentsilepingu kehtivusele kehtivas õiguses

Tööstusomandi valdkond	Litsentsilepingu üleminek tööstusomandi üleminekul
Patent	<p>Patendiseadus sätestab järgmise põhimõtte: „Kui patent läheb käesoleva seaduse §-s 45 sätestatud juhtudel üle teisele isikule, lähevad sellele isikule üle ka litsentsist tulenevad õigused ja kohustused“ (§ 46 (5)).</p> <p>Patendiseaduse § 46 (4) sätestab: „Registreerimata litsentsil ei ole kolmandate isikute suhtes õiguslikku jõudu“.</p> <p>Praegune regulatsioon võimaldab vähemalt järgmisi tõlgendusi:</p> <ol style="list-style-type: none">1) Tõlgendades toodud kahte sätet koostoimes saab jõuda järeldusele, et kolmandale isikule lähevad üle ainult registreeritud litsentsilepingud;2) PatS § 46 (5) ei seo litsentsilepingu üleminekut <i>expressis verbis</i> registreeringu olemasoluga. Siin saabki öelda, et tegemist on üld- ja erisätte vahekorraga. <p><u>Esialgne järeldus:</u> praeguses olukorras ei ole isegi primaarne, milline tõlgendus on õige ja millise toetuseks saab esitada enam argumente. Regulatsioonist peaks üheselt selguma, kas litsentsilepingu üleminekuks peab see olema registreeritud või mitte.</p>

⁴¹ Bernardo Herrerias (2019). The Obligation to Record a Trademark Licensee as an ‘Authorized User’. Arvutivõrgus: <https://www.inta.org/the-obligation-to-record-a-trademark-licensee-as-an-authorized-user/>

⁴² Näiteks Läti kaubamärgi seadusesse on selguse huvides viidud sisse ka vastav säte (art 29 (9)), mille kohaselt kaubamärgi litsentsilepingu registreerimata jätmisele ei saa tugineda kaubamärgi tühistamisel kaubamärgi kasutamise kohustuse täitmata jätmise tõttu.

Kaubamärk	<p>Kaubamärgi võõrandamine ega hiljem antud litsents ei mõjuta varem antud litsentsi kehtivust (KaMS § 21 (2)).</p> <p><u>Esialgne järeldus:</u> litsentsilepingu üleminekut ei seota litsentsilepingu registreeringuga. Seadus ütleb, et kaubamärgi võõrandamine ei mõjuta varem antud litsentsi (litsentsilepingu kehtivust). Siin on üks võimalik järeldus see, et litsentsileping jääb küll oma esialgsete poolte vahel kehtima, kuid kaubamärki enam kasutada ei saa, sest see on üle antud.⁴³ Õigusselguse huvides peaks sarnaselt patendiseadusega nägema ette üheselt mõistetava regulatsiooni.</p>
Tööstusdisain	<p>Tööstusdisainilahenduse omaniku õiguste üleminekul teisele isikule lähevad üle ka litsentsist tulenevad õigused ja kohustused (TDKS § 75 (3)).</p> <p>Tööstusdisaini kaitse seaduse § 74 (6) sätestab: „Registreerimata litsentsil ei ole kolmanda isiku suhtes õiguslikku jõudu“.</p> <p><u>Esialgne järeldus:</u> samad tõlgendusprobleemid, mis patendiseaduse puhul, sest olukord ebaselge.</p>
Taimede paljundamise ja sordikaitse seadus	<p>Kui kaitsealuse sordi omaniku õigused lähevad üle teisele isikule, lähevad sellele isikule üle ka litsentsist tulenevad õigused ja kohustused (TPSKS § 52 (2)).</p> <p>Ei eelda registreeringut.</p>

Esialgne järeldus: Eesti õiguspoliitiliseks taotluseks võiks olla litsentsilepingu kehtivuse säilitamine olukorras, kus tööstusomand antakse üle. Põhjuseks võib olla asjaolu, et Eesti ettevõtjad tuginevad oma tegevuses tehnoloogia kasutamisele litsentsilepingu alusel. Eesti tööstusomandi õiguses puudub üheselt mõistetav regulatsioon, kas tööstusomandi üleandmisel lähevad üle kõik litsentsilepingud või ainult registreeritud litsentsilepingud. Õiguskäibe selguse ja läbipaistvuse huvides peaks lähtuma põhimõttest, et üle lähevad registreeritud lepingud. Täiendava paindlikkusena saab juurde lisada, et üle lähevad ka sellised lepingud, millest tööstusomandi omandaja on teadlik või peaks teadlik olema. Esemel üleminekul kaasnev lepingu üleminek ei ole ainuomane tööstusomandile. Näiteks näeb võlaõigusseadus ette, et „Kui üürileandja võõrandab kinnisasja pärast kinnisasja üürniku valdusse andmist või kui üüritud asja omanik vahetub pärast asja üürniku valdusse andmist asja võõrandamise korral sundtäitmisel või pankrotimenetluses, lähevad üürilepingust tulenevad üürileandja õigused ja kohustused üle asja omandajale“.⁴⁴ Toodud regulatsioonis on oluliseks aspektiks valdus, mis signaaliseerib võimaliku lepingu olemasolu. Samas toimub lepingu üleminek n.ö tavapärase võõrandamise puhul kui ka sundtäitmisel ja pankrotimenetluses. Selle põhimõtte rakendamine on oluline ka tööstusomandi litsentsilepingute kontekstis (registreering kui signaalfunktsiooni kandja).

⁴³ Selline tõlgendus oleks kooskõlas ka võlaõigusseaduse põhimõttega, mille kohaselt „Lepingu kehtivust ei mõjuta asjaolu, et lepingu sõlmimise ajal oli selle täitmine võimatu või lepingupoolel ei olnud lepingu sõlmimise ajal õigust kasutada lepingu esemeks olevat asja või õigust“ (VÕS § 12 (1)).

⁴⁴ VÕS § 291 (1).

Esialgne ettepanek: litsentsilepingu üleminek uuele tööstusomandi omanikule tööstusomandi üleandmisel peaks sõltuma litsentsilepingu registrikande olemasolust. Registrikanne peaks kaitsma litsentsisaajat ja tööstusomandi omandajat. Üleandmise kokkulepe peab olema kirjalikus vormis. Täiendav paindlikkus tagatakse põhimõttega, et üle lähevad ka litsentsilepingud, millest tööstusomandi omandaja on teadlik või peaks teadlik olema.

3.5 Tööstusomandi omaniku õiguste piiramine tulenevalt registreeritud litsentsilepingust

Registreeritud tööstusomandi litsentsi olemasolu võib piirata tööstusomandi omaniku õigust osaliselt või tervikuna loobuda tööstusomandi esemest.

Tööstusomandi valdkond	Tööstusomandist loobumine	Loobumise piirangud litsentsilepingu olemasolul
Patent	<p>Patendiomanik võib oma õigused käesolevas seaduses sätestatud korras täielikult või osaliselt teisele isikule üle anda, nendest loobuda või patendi pantida. Patendiõigused võivad üle minna patendiomaniku õigusjärglasele tingimusel, et registreering patendiregistris on kehtiv (PatS § 14 (2¹))</p> <p>Patendiomaniku ainuõigust võib piirata vaid käesoleva seaduse või teiste isikute õigustega (PatS § 14 (3)).</p>	Regulatsioon ei ole küllalt selge, et sellest võiks tuleneda patendist loobumise piirang juhuks, kui eksisteerib registreeritud litsentsileping.
Kaubamärk	Kaubamärgist ei saa loobuda, kui see on koormatud pandiga või arvatud pankrotivara hulka või selle suhtes kehtib litsents või kasutamise keelumärke (KaMS § 19 (3)).	Ei ole selge. Samas Patendiametil puudub info registreerimata litsentside kohta, mistõttu võib eeldada, et määrav on registreering.
Tööstusdisain	Tööstusdisainilahenduse omaniku õigused lõpevad enne käesoleva seaduse §-s 56 sätestatud tähtpäeva kui omanik loobub tööstusdisainilahenduse omaniku õigustest oma õigusi kellelegi üle andmata (TDKS § 77 (2) punkt 1).	Omaniku õigust loobuda tööstusdisainist ei ole piiratud.
Mikrolülituse topoloogia	Mikrolülituse topoloogia omaniku õigused lõpevad enne käesoleva seaduse §-s 40 sätestatud tähtpäeva kui mikrolülituse topoloogia omanik loobub oma õigustest neid kellelegi üle andmata (MTKS § 53 (2) punkt 1).	Omaniku õigust loobuda mikrolülituse topoloogiast ei ole piiratud.

Taimede paljundamise ja sordikaitse seadus	Registripidaja teeb sordi kaitse alla võtmise otsuse kehtetuks tunnistamise otsuse, kui sordi omanik on selleks esitanud registripidajale kirjaliku avalduse (TPSKS § 49 (1) punkt 1).	Omaniku õigust loobuda sordist ei ole piiratud.
--	--	---

Tööstusomandi seadustiku (ToS) eelnõu⁴⁵ § 14 (2) näeb ette järgmise regulatsiooni: „Tööstusomandist ei saa loobuda, selle eset jagada ega selle kaitseulatust piirata, kui puudub panditud tööstusomandi korral pandipidaja või tööstusomandi registrisse kantud litsentsi korral litsentsisaaja kirjalik nõusolek“.

Autorid loevad ToS eelnõu lähenemist põhjendatuks, kuna see kaitseb litsentsisaaja õigusi ning võtab aluseks ühetaolise lähenemise. ToS eelnõu seletuskirja kohaselt on antud sätte aluseks kaubamärgi seaduse § 19 (3), mida laiendatakse kogu tööstusomandile.⁴⁶

Esialgne järeldus: tööstusomandi omaniku õigus loobuda tööstusomandist peaks olema piiratud kui eksisteerib litsentsilepingu registreering. Kaubamärgi puhul on selline põhimõte tuletatav kehtiv seaduse pinnalt. See peaks olema üldine nõue kogu tööstusomandi puhul nagu näeb ette ToS eelnõu.

3.6 Litsentsisaaja õigus pöörduda kohtusse (ainuõiguse kaitse)

Analüüsi käigus tuleb vastata küsimusele, kas ja millistel tingimustel peaks litsentsisaajal (liht-/ainulitsentsi puhul) olema võimalik pöörduda litsentsi objektiks oleva tööstusomandi eseme omaniku ainuõiguste kaitseks kohtusse.

Eesti tööstusomandiõiguses on litsentsisaaja võimalus pöörduda kohtusse reguleeritud järgnevalt:

Valdkond	Litsentsisaaja kohtusse pöördumise õigus	Dispositiivsus
Üldsätted	VÕS: litsentsisaajal pole iseseisvat kohtusse pöördumise õigust; tal on kohustus teavitada litsentsiandjat, kui kolmas isik takistab litsentsisaajat tema litsentsilepingust tulenevate õiguste kasutamisel või rikub neid õigusi (VÕS § 373) TÕAS: mitte kellelgi ei ole õigust ilma omaniku nõudeta või tema teadmata ja nõusolekuta /.../ esitada kahjunõuet ainuõiguse rikkumisega tekitatud kahju hüvitamiseks (TÕAS § 2 lg 3)	
Patent	Litsentsisaaja võib esitada hagi patendiomaniku ainuõiguse rikkumise korral teiste isikute poolt,	Litsentsilepinguga võib litsentsisaaja

⁴⁵ Tööstusomandi seadustiku eelnõu. Versioon: 24.9.2014. Arvutivõrgus: https://www.just.ee/sites/www.just.ee/files/tos_en_22-7-2014.pdf

⁴⁶ Tööstusomandi seadustiku eelnõu seletuskiri. Versioon: 22.7.2014. Arvutivõrgus: https://www.just.ee/sites/www.just.ee/files/toostusomandioiguse_seletuskiri_22-7-2014.pdf

	olles hagi esitamise soovist patendiomanikule teatanud (PatS § 54 lg 4)	hagi esitamise õiguse välistada
Kasulik mudel	Litsentsisaaja võib esitada hagi patendiomaniku ainuõiguse rikkumise korral teiste isikute poolt, olles hagi esitamise soovist kasuliku mudeli omanikule teatanud (KasMS § 51 lg 3)	Litsentsilepinguga võib litsentsisaaja hagi esitamise õiguse välistada
Kaubamärk	Litsentsisaaja võib esitada ainuõiguse kaitse hagi ainult kaubamärgiomaniku nõusolekul. Ilma nõusolekuta võib hagi esitada ainulitsentsi saaja ning seda juhul, kui kaubamärgiomanik ei ole mõistliku aja jooksul ise hagi esitanud (KaMS § 57 lg 3) Litsentsisaajal on õigus talle tekitatud kahju hüvitamiseks ühineda kaubamärgiomaniku ainuõiguse kaitse hagi alusel algatatud kohtumenetlusega (KaMS § 57 lg 4)	
Tööstusdisain	Hagi esitamise õigus on <u>registreeritud</u> litsentsi omaval litsentsisaajal. Hagi esitamise soovist peab litsentsisaaja teatama tööstusdisainilahenduse omanikule (TDKS § 85 lg 2)	Litsentsilepinguga võib litsentsisaaja hagi esitamise õiguse välistada
Mikrolülituse topoloogia	<i>Erisätted puuduvad</i>	
Sort	<i>Erisätted puuduvad</i>	

Esmajoones on tööstusomandi omaniku ainuõiguste rikkumise korral rikkuja vastu hagi esitamise õigus omanikul endal (st isikul, kelle õigusi on riknutud). Litsentsi olemasolul avaldab omaniku ainuõiguste rikkumine tavaliselt negatiivset mõju ka litsentsisaajale (näiteks väheneb tema tulu).

Üks viis litsentsisaajale tekkinud negatiivsete tagajärgede kõrvaldamiseks on litsentsisaaja võimalus ühineda omaniku poolt algatatud kohtumenetlusega ainuõiguste kaitseks – selline võimalus on ette nähtud KaMS § 57 lg 4 kohaselt ning otstarbekas oleks selline võimalus näha ette ka teiste tööstusomandi liikide puhul. Omanik ei pruugi siiski mitte alati olla huvitatud ise hagi esitamisest ning sellisel juhul võiks litsentsisaaja huvid jääda kaitseta.

Eesti õiguses ei ole litsentsisaajale kohtusse pöördumise õigust ette nähtud mitte kõikide tööstusomandi liikide puhul. Mikrolülituse topoloogia ja sordi puhul pole litsentsisaajale Eesti õiguse kohaselt antud võimalust kohtusse pöörduda olukorras, kus omaniku ainuõiguse rikkumine kolmanda isiku poolt takistab litsentsisaajal lepingust tulenevaid õigusi teostamast ja/või tekitab litsentsisaajale kahju. Puudub veenev põhjendus, miks mikrolülituse topoloogia ning sordi litsentsi alusel kasutajad peaksid olema teistsuguses olukorras kui näiteks patendi või kasuliku mudeli litsentsi alusel kasutajad.

Eesti tööstusomandi seadused ei lähtu ühtsest lähenemisest registreeritud ja registreerimata litsentsi saaja õiguste küsimuses. Patendi ja kaubamärgi puhul litsentsi registreerimine litsentsisaaja kohtusse pöördumise õiguse juures tähtsust ei oma, kuid tööstusdisaini kasutataval litsentsisaajal on TDKS § 85 lg 2 kohaselt võimalik kohtusse pöörduda vaid siis, kui litsents on registreeritud. Viimati mainitud säte on tähelepanu vääriv põhjusel, et ühenduse

disainilahenduse rikkumise puhul on Euroopa Kohtu arvates litsentsisaajal võimalik esitada rikkumisega seoses nõudeid ka siis, kui litsentsi ei ole registrisse kantud.⁴⁷

Rahvusvahelises kaubamärgiõiguses reguleerib litsentsisaaja kohtusse pöördumise õiguse ja litsentsi registreerimise vahelise seose küsimust Kaubamärgiõiguse Singapuri lepingu artikkel 19 (2): „Kui lepinguosalise õiguses on litsentsisaajale nähtud ette õigus liituda omaniku algatatud rikkumismenetlusega või saada sellise menetluse tulemusel litsentsi objektiks oleva märgi rikkumise kompensatsiooni, ei tohi lepinguosaline nõuda selle õiguse tingimusena litsentsi kohta kande tegemist“.

EL kaubamärgi määrus sätestab järgmise põhimõtte: „Ilma et see mõjutaks litsentsilepingu sätete kohaldamist, võib litsentsiaat algatada ELi kaubamärgi rikkumise menetluse üksnes selle omaniku nõusolekul. Ainulitsentsi omanik võib sellise menetluse siiski algatada, kui kaubamärgiomanik ei ole mõistliku aja jooksul pärast ametlikku teatamist ise õigusrikkumise suhtes menetlust algatanud“ (art 25 (3)). Sama põhimõtet kordavad kaubamärgidirektiiv (art 25 (3)) ja kaubamärgi seadusesse.⁴⁸

Euroopa Kohus on analüüsinud litsentsisaaja õigust esitada seoses kaubamärgi rikkumisega nõudeid vaatamata registrikande puudumisele litsentsi kohta ning leidnud järgmist: „litsentsiaat saab litsentsitud ühenduse kaubamärgi rikkumisega seoses esitada nõudeid ka siis, kui litsents on ühenduse kaubamärkide registrisse kandmata“.⁴⁹ Selles kohtuasjas leidis kohtujurist, et litsentsi registreerimine ei peaks olema selline formaalsus, mille tegematajätmise tõttu ei saaks litsentsisaaja esitada nõudeid õiguste rikkuja vastu.⁵⁰

Seega saab järeldada, et rahvusvaheliste ja EL kohustuste kontekstis ei peaks ainuõiguse kaitse litsentsisaaja poolt sõltuma litsentsilepingu registreeringust. Eeldatavasti peaks selline lähenemine olema standardiks, kui ei esine kaalukad asjaolud erinevate tööstusomandi liikide erinevaks kohtlemiseks.

Eesti tööstusomandi seadused reguleerivad erinevas sõnastuses ja erineva detailsusastmega küsimust, kas tööstusomandi omanik peaks olema litsentsisaaja poolt hagi esitamisest lihtsalt teadlik või sellega ka nõus. Õiguskirjanduses seotakse ainuomaniku nõusoleku eeldus menetlusökonoomia kaalutlustega, täpsemalt vajadusega vältida sama rikkumise tõttu mitme hageja poolt paralleelselt mitme kohtumenetluse algatamist.⁵¹ Juhul kui litsentsisaaja võiks piirduda vaid omaniku teavitamisega ega peaks hagi esitamiseks ära ootama omaniku nõusolekut, ei saaks paralleelsete menetluste algatamist täie kindlusega vältida – seda eriti juhul, kui tööstusomandi eseme suhtes on sõlmitud mitmeid litsentsilepinguid. Seega saab öelda, et omaniku nõusolek litsentsisaaja hagi esitamise eeldusena on põhjendatud.

⁴⁷ *EKo C-419/15, Thomas Philipps GmbH & Co. KG vs Grüne Welle Vertriebs GmbH*, p 25.

⁴⁸ Ainulitsentsisaaja võib pärast kaubamärgiomanikule teate saatmist ainuõiguse rikkumise kohta hagi esitada ka kaubamärgiomaniku nõusolekuta, kui kaubamärgiomanik ei ole mõistliku aja jooksul ise hagi esitanud (§ 57 (3)).

⁴⁹ *EKo C-163/15, Youssef Hassan vs. Breiding Vertriebsgesellschaft mbH*, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/?uri=CELEX%3A62015CJ0163&qid=1605857803381>

⁵⁰ Kohtujuristi ettepanek. Melchior Wathelet. Esitatud 17. detsembril 2015 (1). Kohtuasi C-163/15. Youssef Hassan versus Breiding Vertriebsgesellschaft mbH, punkt 37. Arvutivõrgus: <http://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=173103&pageIndex=0&doclang=et&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=17575421>

⁵¹ R. McGuire, H.-J. Ahrens. Modellgesetz für Geistiges Eigentum – Normtext und Begründung, Beck 2012, S 297; J. Scafetta. Nonexclusive Patent Licensees: The Lack of Right to Sue for Patent Infringement. *George Washington Law Review* 1976 No 1, p 2.

Eesti õiguse kohaselt ei ole litsentsisaaja kohtusse pöördumise võimalust tehtud sõltuvaks litsentsi liigist. Üksnes kaubamärgiõiguses on sätestatud ainulitsentsi saaja eelistatum seisund võrreldes lihtlitsentsi saajaga, kuna ta võib hagi esitada ka kaubamärgiomaniku nõusolekuta eeldusel, et kaubamärgiomanik ei ole mõistliku aja jooksul ise hagi esitanud (KaMS § 57 lg 3). Mõnedes riikides ollakse seisukohal, et tööstusomandiga seotud ainuõiguste rikkumise korral peaks enda nimel kohtusse pöördumise õigus olema vaid ainulitsentsi saajal; lihtlitsentsi saajal sellist võimalust üldse ei ole.⁵² Kuna litsentsisaaja peab tööstusomandi eseme omanikku enda hagi esitamise soovist igal juhul teavitama ning saab hagi esitada vaid omaniku nõusolekul, siis ei näi lihtlitsentsi saaja kohtusse pöördumise õigusest ilmajätmine põhjendatud. Samas võiks KaMS § 57 lg 3 kirjeldatud lahendust laiendada ka teistele tööstusomandi liikidele, kuivõrd ainulitsentsi korral on just ainulitsentsi saaja (ning mitte omanik) see isik, keda õiguste rikkumise tagajärjed kõige rohkem puudutavad.

Omaniku ainuõiguse rikkumise korral kohaldatavate õiguskaitsevahenditega seonduv on Eesti õiguses reguleeritud järgmiselt:

Valdkond	Omaniku õiguskaitsevahendid	Litsentsisaaja õiguskaitsevahendid
Üldsätted	Mitte kellelgi ei ole õigust ilma omaniku nõudeta või tema teadmata ja nõusolekuta /.../ esitada kahjunõuet ainuõiguse rikkumisega tekitatud kahju hüvitamiseks (TÕAS § 2 lg 3)	Erisätted puuduvad
Patent	<ul style="list-style-type: none"> - kahju hüvitamise nõue VÕS § 1043 alusel - rikkumise lõpetamise ja rikkumisest hoidumise nõue VÕS § 1055 alusel - saadu väljaandmise nõue VÕS § 1037 ja 1039 alusel (PatS § 53 lg 1) 	õiguskaitsevahendeid pole eraldi nimetatud
Kasulik mudel	<ul style="list-style-type: none"> - kahju hüvitamise nõue VÕS § 1043 alusel - rikkumise lõpetamise ja rikkumisest hoidumise nõue VÕS § 1055 alusel - saadu väljaandmise nõue VÕS § 1037 ja 1039 alusel (KasMS § 50 lg 1) 	õiguskaitsevahendeid pole eraldi nimetatud
Kaubamärk	<ul style="list-style-type: none"> - õigusrikkumise lõpetamise nõue - tahtlikult või hooletuse tõttu tekitatud varalise kahju, sealhulgas saamata jäänud tulu, ja moraalse kahju hüvitamise nõue (KaMS § 57 lg 1 p 1 ja 2) 	<ul style="list-style-type: none"> - õiguskaitsevahendeid pole eraldi nimetatud - Litsentsisaajal on õigus talle tekitatud kahju hüvitamiseks ühineda kaubamärgiomaniku ainuõiguse kaitse hagi alusel algatatud kohtumenetlusega (KaMS § 57 lg 4)

⁵² Nt Saksamaal on see nii patendi puhul (vt p 6.1.1).

Tööstusdisain	- kahju hüvitamise nõue VÕS § 1043 alusel - saadu väljaandmise nõue VÕS § 1037 ja 1039 alusel (TDKS § 84)	õiguskaitsevahendeid pole eraldi nimetatud
Mikrolülituse topoloogia	õiguskaitsevahendeid pole eraldi nimetatud	õiguskaitsevahendeid pole eraldi nimetatud
Sort	õiguskaitsevahendeid pole eraldi nimetatud	õiguskaitsevahendeid pole eraldi nimetatud

Ülaltoodust nähtub, et õiguskaitsevahendid, mida omanik enda ainuõigus(t)e rikkumise korral kohaldada saab, on tööstusomandi seadustes reguleeritud erinevalt. Kui patendi ja kasuliku mudeli puhul viitab asjaomane seadus võlaõigusseadusele ning kolmele selles reguleeritud õiguskaitsevahendile (rikkumise lõpetamise nõue, kahju hüvitamise nõue, alusetult saadu väljaandmise nõue), siis kaubamärgiga seotud ainuõiguste rikkumise korral pole esiteks selge, kas õiguskaitsevahendite kohaldamisel on nõude alus KaMS või VÕS-i norm; lisaks ei ole kaubamärgi nimetatud omaniku võimalust esitada alusetust rikastumisest tulenevaid nõudeid, tööstusdisainilahenduse omaniku õiguskaitsevahendite loetelust aga puudub rikkumise lõpetamise nõue. Mikrolülituse topoloogia ja sordiga seotud ainuõiguste rikkumise juhtudel ei ole võimalikke õiguskaitsevahendeid üldse mainitud.

Sellist ebasüsteemsust on nähtavasti võimalik ületada direktiivikonformse tõlgendamisega ning tuletada rikkumise lõpetamise ja rikkumisest hoidumise, kahju hüvitamise ja saadu väljaandmise nõuete kohaldamise võimalus kõikide intellektuaalomandi liikide puhul nn jõustamisdirektiivist.⁵³ Õigusnormide ühetaolise ja süsteemse kohaldamise tagamiseks oleks siiski eelistatum see, kui kõikide intellektuaalse omandi liikide puhul oleks kasutatud samasugust normitehnilist lähenemist.

Litsentsisaaja võib olla huvitatud eeskätt kahju hüvitamise nõude esitamisest. Tööstusomandi seadustes kasutatud sõnastus, mille kohaselt *litsentsisaaja võib esitada hagi /.../ omaniku ainuõiguse rikkumise korral teiste isikute poolt*, võib tekitada küsimuse, kas litsentsisaaja saab nõuda temale endale tekitatud kahju hüvitamist, või on tema nõue suunatud hoopis omaniku kahju hüvitamisele. Kaubamärgiseaduse § 57 lg 4 kohaselt saab litsentsisaaja *talle* tekitatud kahju hüvitamiseks ühineda kaubamärgiomaniku ainuõiguse kaitse hagi alusel algatatud kohtumenetlusega. Nimetatud säte tähendab, et litsentsisaaja saab esitada hagi endale tekitatud kahju hüvitamiseks ning TsMS § 374 alusel nõuda selle hagi liitmist kaubamärgiomaniku esitatud hagiga ühte menetlusse.⁵⁴ Endale tekitatud kahju hüvitamist on litsentsisaaja hagi võimaliku sisuna tunnustanud ka Euroopa Kohus.⁵⁵

Juhul kui tööstusomandi eseme omanik ei soovi ise enda ainuõiguste kaitseks kohtusse pöörduda ning seda teeb litsentsisaaja, ei pruugi tema õiguste kaitseks piisata üksnes kahju hüvitamise nõudest. Intellektuaalse omandi õiguse rikkumised võivad sageli olla kestvat laadi;

⁵³ Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2004/48/EÜ, 29.04.2004, intellektuaalomandi õiguste jõustamise kohta. – ELT L 157, lk 45–86 (eestikeelne eriväljaanne: ptk 17, kd 2, lk 32–39). Direktiivi artikli 4 punkti b kohaselt saavad direktiivis nimetatud meetmete rakendamist lisaks õiguste valdajatele nõuda ka litsentsisaajad.

⁵⁴ 793 SE. Seletuskiri kaubamärgiseaduse, tööstusomandi õiguskorralduse aluste seaduse ja teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu juurde, lk 50.

⁵⁵ Euroopa Kohus on ühenduse disainilahenduse rikkumise juhtumiga seoses leidnud, et litsentsisaaja võib esitada nõude endale tekkinud kahju hüvitamiseks – vt *EKo C-419/15, Thomas Philipps GmbH & Co. KG vs Grüne Welle Vertriebs GmbH*, p 31.

sellisel juhul on asjakohane ka rikkumise lõpetamise ning tulevikus rikkumisest hoidumise nõue. Kui rikkuja ei ole käitunud süüliselt (ning deliktilist kahju hüvitamise nõuet seega esitada ei saa), võiks teatud juhtudel kõne alla tulla ka alusetu rikastumise nõue. Näiteks võiks ainulitsentsi saaja nõuda rikkuja käest hüvitisena summat, mille rikkuja on säästnud seetõttu, et pole sõlminud all-litsentsilepingut.

Esialgne järeldus: tuleks ühtlustada kõikide tööstusomandi liikide puhul omaniku õiguskaitsevahendeid puudutav regulatsioon. Selleks, et vältida kohtusüsteemi koormamist mitme isiku poolt hagide esitamist ühe ja sama rikkumisega seoses, peaks litsentsisaaja kohtusse pöördumise õigus olema tehtud sõltuvaks omaniku nõusolekust, ainulitsentsi saaja võiks kohtusse pöörduda ka siis, kui omaniku nõusolek puudub, tehes seda mõistliku aja järel pärast omaniku teavitamist. Litsentsisaaja saab rikkujalt nõuda *temale endale* tekitatud negatiivsete tagajärgede kõrvaldamist, tehes seda omaniku nõusoleku korral eraldi või ühinedes omaniku poolt algatatud menetlusega.

4 Tööstusomandi litsentsilepingu registreerimine

Tööstusomandi registrimenetlus on rahvusvaheliselt osaliselt reguleeritud. Seega eksisteerib Eestil kohustus järgida rahvusvaheliselt kokkulepitud õiguslikku raamistikku. Näiteks reguleerib kaubamärgiõiguse Singapuri leping litsentsi kohta kande tegemise avaldust (artikkel 17). Viidatud artikli lõige 4 keelab täiendavate nõuete esitamise seoses kaubamärgi litsentsilepingu esitamisega.

Patendiõiguse lepingu⁵⁶ rakenduseeskirjades⁵⁷ reguleerib litsentsi registreerimist eeskiri 17.

Eeskiri 17. Litsentsi või julgeolekuhuvi registreerimise palve

(1) [Litsentsi registreerimise palve]

(a) Kui kohaldatava seaduse järgi võib taotluse või patendi kohta registreerida litsentsi, aktsepteerib lepinguosaline, et litsentsi registreerimise palve esitataks teates, millele on alla kirjutanud litsentsiandja või litsentsisaaja ning mis sisaldab järgmisi andmeid:

i) avaldus selle kohta, et palutakse registreerida litsents;

ii) asjassepuutuva taotluse või patendi number;

iii) litsentsiandja nimi ja aadress;

iv) litsentsisaaja nimi ja aadress;

v) märge selle kohta, kas litsents on ainulitsents või mitte;

vi) riigi nimi, mille kodanik on litsentsiaat, kui ta on mõne riigi kodanik, riigi nimi, kus on litsentsisaaja elukoht, kui tal see on, ning riigi nimi, kus litsentsisaajal on tegelik ja toimiv tööstus- või kaubandusettevõte, kui tal see on.

(b) Lepinguosaline võib nõuda, et palves sisalduks:

i) avaldus, et palves sisalduv informatsioon on tõene ja täpne;

ii) informatsioon seoses selle lepinguosalise avaliku huviga;

iii) informatsioon litsentsi registreerimise kohta, kui registreerimine on kohaldatava seaduse alusel kohustuslik;

iv) litsentsi kuupäev ja kehtivusaeg.

(2) [Dokumendid litsentsi aluste kohta]

(a) Kui litsents on vabalt sõlmitud kokkulepe, võib lepinguosaline nõuda, et palvega kaasneks palve esitaja valikul üks järgmistest dokumentidest:

i) kokkuleppe koopia, kusjuures võib nõuda, et selle koopia vastavust kokkuleppe originaalile oleks tõestanud palve esitaja valikul kas notar või muu pädev ametivõim, või kui kohaldatav seadus seda lubab, siis esindaja, kellel on õigus asutuses esineda;

ii) väljavõtte kokkuleppest, mis koosneb litsentsitud õigusi ja nende ulatust näitavatest osadest, kusjuures võib nõuda, et selle väljavõtte õigsust oleks tõestanud palve esitaja valikul kas notar või muu pädev ametivõim, või kui kohaldatav seadus seda lubab, siis esindaja, kellel on õigus asutuses esineda.

(b) Kui litsents on vabalt sõlmitud kokkulepe, võib lepinguosaline nõuda, et mis tahes taotleja, omanik, ainulitsentsisaaja, kaastaotleja, kaasomanik või kaasainulitsentsisaaja, kes ei ole kokkuleppe pool, väljendaks asutusele edastatavas teates oma nõusolekut kokkuleppe registreerimise kohta.

(c) Kui litsents ei ole vabalt sõlmitud kokkulepe, vaid tuleneb näiteks seadusest või kohtuotsusest, võib lepinguosaline nõuda, et palvega kaasneks litsentsi tõendava dokumendi

⁵⁶ Patendiõiguse leping. - RT II 2003, 6, 22.

⁵⁷ Patendiõiguse lepingu rakenduseeskirjad. Vastu võetud 2000. aasta 1. juunil Genfis. Arvutivõrgus: <https://www.riigiteataja.ee/akt/262131>

koopia. Samuti võib lepinguosaline nõuda, et selle koopia vastavust originaaldokumendile oleks tõestanud palve esitaja valikul kas dokumendi väljaandja või notar või muu pädev ametivõim, või kui kohaldatav seadus seda lubab, siis esindaja, kellel on õigus asutuses esineda.

EL kaubamärgi määruse artikkel 26 lõige 3 sätestab:

„Litsentsi registreerimise taotlus võib sisaldada taotlust litsentsi registrisse kandmiseks ühe või mitmena järgmistest:

- a) ainulitsentsina;
- b) all-litsentsina, juhul kui selle annab litsentsi saaja, kelle litsents on registrisse kantud;
- c) litsentsina, mis on antud vaid osale kaupadest või teenustest, mille jaoks kaubamärk on registreeritud;
- d) litsentsina, mis on piiratud vaid osaga liidust;
- e) ajutise litsentsina.

Kui esitatakse taotlus litsentsi registrisse kandmiseks esimese lõigu punktides c, d ja e nimetatud litsentsina, tuleb litsentsi registreerimise taotluses märkida need kaubad ja teenused ning liidu osa ja ajavahemik, mille jaoks litsents väljastatakse.“

Tööstusomandi litsentsilepingu registreerimist reguleerivad siseriiklikult tööstusomandi õiguskorralduse aluste seaduse, tööstusomandi eriseadused ja nende alusel antud määrused nagu näiteks kaubamärgimäärus⁵⁸ ja tööstusdisainilahenduse määrus.⁵⁹

Esialgne järeldus: tööstusomandi registrimenetlus on arvestatavas **osas rahvusvaheliselt reguleeritud** (s.h tööstusomandi litsentsi registreerimine), mistõttu tuleb Eestil arvestada eelkõige rahvusvaheliste nõuetega.

4.1 Litsentsilepingu registreerimiseks õigustatud isik

Litsentsilepingu registreerimiseks õigustatud isik	
Patent	Litsentsi kohta kande tegemise aluseks on litsentsiandja või litsentsisaaja kirjalik avaldus, millele on lisatud litsentsilepingu ära kiri või registreerimiseks vajalikke andmeid sisaldav litsentsilepingu väljavõte. Litsentsi kohta kande tegemise eest tasutakse riigilõiv (PatS § 46 (4)).
Tööstusdisain	Litsentsi kohta kande tegemise aluseks on litsentsiandja või litsentsisaaja kirjalik avaldus. Litsentsi kohta kande tegemise eest tasutakse riigilõiv.

⁵⁸ Kaubamärgimäärus. - RT I, 10.01.2012, 12 ... RT I, 28.06.2019, 2.

⁵⁹ Tööstusdisainilahenduse määrus. - RT I, 10.01.2012, 27 ... RT I, 28.06.2019, 2.

	<p>Litsentsi kohta registrisse kande tegemise avaldusele lisatakse litsentsilepingu väljavõte, mis sisaldab kande tegemiseks vajalikke andmeid lepingupoolte, litsentsi iseloomu, ulatuse ja tähtaja kohta. Väljavõtet ei pea esitama, kui litsentsi kohta registrisse kande tegemise avaldusele on alla kirjutanud nii litsentsiandja kui ka litsentsisaaja ning avaldus sisaldab kande tegemiseks vajalikke andmeid (TDKS § 76 (1), (2)).</p> <p>Litsentsi kohta registrisse kande tegemiseks esitab litsentsiandja või litsentsisaaja kirjaliku avalduse, millele lisatakse litsentsilepingu väljavõte, mis sisaldab kande tegemiseks vajalikke andmeid, ja tasub riigilõivu. Väljavõtet ei pea esitama, kui litsentsi kohta registrisse kande tegemise avaldusele on alla kirjutanud nii litsentsiandja kui ka litsentsisaaja ning avaldus sisaldab kande tegemiseks vajalikke andmeid.</p> <p>(Tööstusdisainilahenduse määrus § 35 (1))</p>
Kaubamärk	<p>Litsentsilepingu poole nõudel tehakse litsentsi kohta registrisse kanne (KaMS § 21 (3)).</p> <p>Litsentsi kohta kande tegemise aluseks on litsentsiandja või litsentsisaaja kirjalik avaldus (KaMS § 50⁵ (1)).</p> <p>Litsentsi kohta registrisse kande tegemiseks esitab litsentsiandja või litsentsisaaja kirjaliku avalduse, millele lisatakse litsentsilepingu väljavõte, mis sisaldab kande tegemiseks vajalikke andmeid, ning tasub riigilõivu. Väljavõtet ei pea esitama, kui litsentsi kohta registrisse kande tegemise avaldusele on alla kirjutanud nii litsentsiandja kui ka litsentsisaaja ning avaldus sisaldab kande tegemiseks vajalikke andmeid.</p> <p>(Kaubamärgimäärus § 28 (1))</p>

EL kaubamärgi määruse artikkel 25 (5) kohaselt „Ühe poole taotluse korral märgitakse litsentsi andmine või üleandmine seoses ELi kaubamärgiga registrisse ja avaldatakse“.

Tööstusomandi seadustiku eelnõu lähtub kehtiva õiguse lähenemisest sätestades järgmise regulatsiooni:

ToS § 58. Litsentsi puudutavad andmed

(1) Litsentsi kande aluseks on litsentsiandja või litsentsisaaja kirjalik avaldus, mille esitamise eest tasutakse riigilõiv.

(2) Avaldusele lisatakse litsentsileping või selle väljavõte, mis sisaldab kande tegemiseks vajalikke andmeid. Litsentsilepingut ega selle väljavõtet ei pea esitama, kui litsentsi kohta tööstusomandi registrisse kande tegemise avaldusele on alla kirjutanud nii litsentsiandja kui ka litsentsisaaja ning avaldus sisaldab kande tegemiseks vajalikke andmeid.

Võlaõigusseaduse kohaselt on kinnisasja üürnikul õigus nõuda üürilepingu kohta märke tegemist kinnistusraamatusse.⁶⁰ Taoline märge on üürniku huvides.⁶¹

Esialgne järeldus: kuna litsentsilepingu registreerimine on peamiselt **litsentsisaaja huvides**, siis peab litsentsisaaja saama seda ka teha sõltumata litsentsiandjast. Registreerimine ei või sõltuda litsentsiandja tahtest. Samas peab arvestama ka tööstusomandi omaniku (litsentsiandja) õiguste kaitsega, mistõttu peab litsentsilepingu registreerimisel tõendama litsentsilepingu kande aluseks olevaid asjaolusid (nt esitama litsentsilepingu väljavõtte).

4.2 Litsentsilepingu registreerimisel esitatavad andmed

Tööstusomandi õiguskorralduse aluste seaduse kohaselt „Tööstusomandi eseme litsentsimise korral kantakse registrisse **litsentsisaaja andmed, litsentsi iseloom, ulatus ja tähtaeg** ning muud tingimused, mille registrisse kandmist on peetud oluliseks“.⁶²

Litsentsi kohta registrisse kantavad andmed	
Patent	Litsentsi võib registreerida registris. Litsentsi kohta kande tegemise aluseks on litsentsiandja või litsentsisaaja kirjalik avaldus, millele on lisatud litsentsilepingu ära kiri või registreerimiseks vajalikke andmeid sisaldav litsentsilepingu väljavõte. Litsentsi kohta kande tegemise eest tasutakse riigilõiv (PatS § 46 (4)).
Tööstusdisain	<p>Litsentsi kohta registrisse kande tegemise avaldusele lisatakse litsentsilepingu väljavõtte, mis sisaldab kande tegemiseks vajalikke andmeid lepingupoolte, litsentsi iseloomu, ulatuse ja tähtaja kohta. Väljavõtet ei pea esitama, kui litsentsi kohta registrisse kande tegemise avaldusele on alla kirjutanud nii litsentsiandja kui ka litsentsisaaja ning avaldus sisaldab kande tegemiseks vajalikke andmeid (TDKS § 76 (2)).</p> <p>Litsentsi kohta registrisse kande tegemise avalduses peavad sisalduma järgmised andmed:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) litsentsi kohta registrisse kande tegemise sooviavaldus; 2) registreeringu number; 3) litsentsiandja ja litsentsisaaja andmed (nimi ja elu- või asukoha aadress); 4) litsentsi iseloom (liht-, ainu- või all-litsents); 5) kasutusõiguse ulatus; 6) litsentsi tähtaeg; 7) esindaja nimi ja kontaktandmed, kui avalduse esitajal on esindaja; 8) avalduse esitaja või tema esindaja allkiri. <p>Avalduses võib esitada muid asjakohaseid andmeid, mille registrisse kandmist litsentsiandja ja litsentsisaaja vajalikuks peavad.</p>

⁶⁰ VÕS § 324 (1).

⁶¹ Kinnistusraamatusse kantud märge tagab, et kinnisasja igakordne omanik või isik, kelle kasuks kinnisasja piiratud asjaõigusega koormatakse, peab lubama üürnikku kinnisasja vastavalt üürilepingule kasutada ja uuel omanikul ei ole õigust üürilepingut vastavalt käesoleva seaduse §-s 323 sätestatule üles öelda (VÕS § 324 (2)).

⁶² TÕAS § 31 (3).

	(Tööstusdisainilahenduse määrus § 35 (2), (3))
Kaubamärk	<p>Litsentsi kohta kande tegemise aluseks on litsentsiandja või litsentsisaaja kirjalik avaldus.</p> <p>Litsentsi kohta registrisse kande tegemise avaldusele lisatakse litsentsilepingu väljavõte, mis sisaldab kande tegemiseks vajalikke andmeid lepingupoolte, litsentsi iseloomu, ulatuse ja tähtaja kohta. Väljavõtet ei pea esitama, kui litsentsi kohta registrisse kande tegemise avaldusele on alla kirjutanud nii litsentsiandja kui ka litsentsisaaja ning avaldus sisaldab kande tegemiseks vajalikke andmeid. (KaMS § 50⁵ (1), (2))</p> <p>Litsentsi kohta registrisse kande tegemise avalduses peavad sisalduma järgmised andmed:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) litsentsi kohta registrisse kande tegemise sooviavaldus; 2) registreeringu number; 3) litsentsiandja ja litsentsisaaja andmed (nimi, elukoha või asukoha aadress); 4) litsentsi iseloom (liht-, ainu- või all-litsents vms), territoriaalne ulatus ja ulatus kaupade ja teenuste loetelu suhtes; 5) litsentsi tähtaeg; 6) avalduse esitaja volitatud esindaja nimi ja kontaktandmed, kui avalduse esitajal on esindaja; 7) avalduse esitaja või tema esindaja allkiri. <p>Kui avalduse esitaja on juriidiline isik, tuleb märkida ka alla kirjutanud seadusliku esindaja ametinimetus.</p> <p>Avalduses võib esitada muid asjakohaseid andmeid, mille registrisse kandmist litsentsiandja ja litsentsisaaja vajalikuks peavad.</p> <p>(Kaubamärgimäärus § 28)</p>

Tööstusomandi seadustiku eelnõu lähtub kehtiva õiguse lähenemisest sätestades järgmise regulatsiooni:

ToS § 58. Litsentsi puudutavad andmed

(3) Avalduses peavad sisalduma litsentsiandja ja litsentsisaaja nimed ja elukoha või asukoha aadressid, samuti andmed litsentsilepingu tingimuste kohta, mille tööstusomandi registrisse kandmist litsentsilepingu pool või pooled on pidanud oluliseks.

(4) Iga tööstusomandi eseme litsentsi kohta kantakse tööstusomandi registrisse käesoleva paragrahvi lõikes 3 nimetatud andmed.

(5) Litsentsi kanne kustutatakse litsentsi kehtivusaja lõppemisel, kui see on teada, või kirjaliku avalduse alusel. Juhul, kui litsentsi kande kustutamise avalduse esitab muu isik, kui litsentsi kohta tööstusomandi registrisse kande tegemise avalduse esitanud isik, lisatakse avaldusele tõend litsentsilepingu lõppemise kohta.

(6) Litsentsi puudutava kande kohta avaldatakse kandeteade.

Keskne probleem seoses andmete esitamisega litsentsilepingu registreerimiseks võib seonduda ärisaladuse kaitse vajadusega. Nimelt võivad ärilised suhted (s.h litsentsilepingu sõlmimise fakt) kujutada endast ärisaladust, mille avaldamist pooled ei taha.

Ärisaladuse kaitse huvi antud kontekstis on võimalik tagada selliselt, et litsentsilepingut ei registreerita. Seejuures peab arvestama, et litsentsisaaja huvid on sellevõrra nõrgemini kaitstud.

Patendiametiga suhtlemisel ilmnes ka, et info litsentsilepingu registreeringu kohta ei ole nähtav. Selle teadasaamiseks peaks tegema eraldi pöördumise Patendiameti poole. Eeldusel, et litsentsilepingu registrikandele antakse suurem õiguslik tähendus, peaks ka Patendiameti andmebaasidest kuvatav info sisaldama kasvõi viidet litsentsilepingu registreeringule.

Esialgne järeldus: litsentsilepingu registreeringule õigusliku tähenduse andmisel saab säilitada kehtiva lähenemise. Tööstusomandi seadustiku jõustumisega saab kaotada dubleeriva regulatsiooni.

Ärisaladuse kaitset saab tagada selliselt, et pooltel puudub kohustus litsentsilepingu registreerimiseks (poolte vahel kehtib leping ka registreeringuta).

Vähemalt märge litsentsilepingu registreeringu kohta peab olema Patendiameti andmebaasidest nähtav.

5 Avalik lihtlitsents

Avaliku lihtlitsentsiga seoses tõstataks Justiitsministeerium järgmised küsimused:

- 1) kas lisaks kasulikule mudelile peaks see olema võimalik ka teiste tööstusomandi liikide puhul?
- 2) millised peaksid olema avaliku lihtlitsentsi seadmise tingimused ja tagajärjed tööstusomandi eseme omaniku jaoks?

Enne antud küsimusele vastamist tuleb mõnevõrra avada kehtiva regulatsiooni tausta. Avalik lihtlitsentsi regulatsioon kasuliku mudeli seaduses⁶³ (KasMS) jõustus 01.01.2012.⁶⁴

Kasuliku mudeli seaduse kohaselt „Avalik lihtlitsents on litsents, millele on õigus igal ajal, kes tasub kasuliku mudeli omanikule tema poolt määratud litsentsitasu. Litsentsisaajal on õigus kasuliku mudeliga kõigi käesoleva seaduse § 14 1. lõikes loetletud toimingute tegemiseks ärieesmärgil kogu Eesti Vabariigi territooriumil“ (§ 43¹ (1)). Kasuliku mudeli seadus annab avaliku lihtlitsentsi registrikandele konstitutiivse tähenduse. Seaduse kohaselt „Litsentsisaaja andmete kande tegemist registrisse käsitatakse õiguslikult kasuliku mudeli omaniku ja litsentsisaaja vahel [...] litsentsilepingu sõlmimisena“ (§ 43¹ (8)).

Oma olemuselt on tegemist litsentsilepingu sõlmimisega.⁶⁵ Antud konstruktsioon (*license of right*) aitab teoreetiliselt tehnoloogia loojal oma tehnoloogiat kommersialiseerida. Kasuliku mudeli seaduse muutmise seletuskirja⁶⁶ (seletuskiri) kohaselt „Selle litsentsiliigi põhimõtte seisneb selles, et kasuliku mudeli omanik, kes ei soovi ise oma leiutist kasutada või ei ole selleks vahendite puudusel või muul põhjusel võimeline, võib teatava litsentsitasu eest lubada kasutada leiutist igal ajal, kes seda soovib. Oma olemuselt on tegemist lihtlitsentsiga. Avalikkuse teavitamine avaliku lihtlitsentsi omandamise võimalusest toimub Patendiameti ametliku väljaande kaudu. Isikud, kes soovivad sellist litsentsi kasutada, registreeritakse kasulike mudelite registris. Sellise litsentsiliigi seadustamine on soodus eelkõige üksikleiduritele, samuti väikeettevõtetele, kes ise ei ole võimelised kasutama leiutist piisavas mahus“.⁶⁷

Valitud termini osas annab seletuskiri järgmise selgituse: „Termin "avalik lihtlitsents" on tuletatud võlaõigusseaduse paragrahvist 370, mis avab litsentsi mõiste, millele avalikult kõigile kasutamiseks väljapakutav lihtlitsents sisuliselt vastab. Rahvusvahelises õiguses on selle litsentsiliigi puhul kasutatud inglise keeles termin "licence of right". Eestis seniajani ingliskeelsele terminile patendiõiguses vastav termin puudus. Avalik lihtlitsents on patentide puhul kasutusel paljudes Euroopa riikides (s.h Saksamaa, Suurbritannia jt)“.⁶⁸

⁶³ Kasuliku mudeli seadus. - RT I 1994, 25, 407 ... RT I, 19.03.2019, 5.

⁶⁴ Kasuliku mudeli seaduse, patendiseaduse, tööstusomandi õiguskorralduse aluste seaduse ja riigilõivuseaduse muutmise seadus. – RT I, 29.11.2011, 1.

⁶⁵ Teatud analoogia on siin nt Creative Commons, GPL, EUPL ja teiste autoriõiguse ja kaasnevate õiguste litsentsipakkumustega.

⁶⁶ Seletuskiri kasuliku mudeli seaduse, patendiseaduse, tööstusomandi õiguskorralduse aluste seaduse ja riigilõivuseaduse muutmise eelnõu juurde. Algatatud: 07.04.2011. Arvutivõrgus: <https://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/e8305a3f-b731-7252-d282-08598fa0415b/Kasuliku%20mudeli%20seaduse.%20patendiseaduse.%20t%C3%B6%C3%B6stusomandi%20C3%B5iguskorralduse%20aluste%20seaduse%20ja%20riigil%C3%B5ivuseaduse%20muutmise%20seadus>

⁶⁷ Seletuskiri, lk 1.

⁶⁸ Seletuskiri, lk 12.

Avaliku lihtlitsentsi temaatikat analüüsiti põhjalikult intellektuaalse omandi kodifitseerimisprojekti raames ning käesoleva aruande autorid jäävad seal pakutud lahenduse juurde. Tööstusomandi seadustiku eelnõu⁶⁹ laiendab avaliku lihtlitsentsi võimalusi kogu tööstusomandile (v.a. kaubamärk): „Avaliku lihtlitsentsi andmiseks esitab leiutise, täiendava kaitse, mikrolülituse topoloogia või tööstusdisainilahenduse omanik Patendiametile kirjaliku avalduse avaliku lihtlitsentsi pakkumuse tööstusomandi registrisse kandmiseks“ (§ 98 (1)).

Avatud lihtlitsentsi (õiguse litsentsid, *Licences of right*) andmise võimalus on ka ühtse toimega Euroopa patendi omanikul. Määrus tõhustatud koostöö rakendamise kohta ühtse patendikaitse loomise valdkonnas⁷⁰ sätestab järgmise regulatsiooni (art 8) :

- „1. Ühtse toimega Euroopa patendi omanik võib esitada Euroopa Patendiametile avalduse selle kohta, et ta on asjakohase tasu eest valmis lubama mis tahes isikul litsentsiaadina leiutist kasutada.
2. Käesoleva määruse alusel omandatud litsentsi käsitatakse lepingulise litsentsina“.

Avaliku lihtlitsentsi kontseptsiooni juures on võimalik kaaluda kahe võimaliku mudeli vahel:

- 1) Õiguste omanik informeerib avalikkust, et ta on nõus teatud tingimustel lubama tööstusomandi eset kasutada. Tegemist ei ole siduva pakkumusega, vaid avalikkuse informeerimisega;
- 2) Õiguste omanik teeb siduva pakkumise, mille nõustumisel loetakse litsentsileping sõlmituks.

Tuginedes praegusele statistikale, siis Eestis avaliku lihtlitsentsi regulatsioon kasuliku mudeli puhul eritulist tähtsust ei oma. Kuna tegemist on vabatahtliku instrumendiga, siis ühegi sidusgrupi huve otseselt ei riivata.

Esialgne järeldus: avaliku lihtlitsentsi regulatsiooni puhul võiks lähtuda tööstusomandi seadustikus pakutud lahendusest.

⁶⁹ Tööstusomandi seadustiku eelnõu. Versioon: 24.9.2014. Arvutivõrgus: https://www.just.ee/sites/www.just.ee/files/tos_en_22-7-2014.pdf

⁷⁰ Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) nr 1257/2012, 17. detsember 2012, tõhustatud koostöö rakendamise kohta ühtse patendikaitse loomise valdkonnas. ELT L 361, 31.12.2012, lk 1-8. Arvutivõrgus: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/?uri=CELEX%3A32012R1257&qid=1609012426075>

6 Tööstusomandi litsentsilepingute registreerimine võrdlusriikides ja mudelseadustes

6.1 Saksamaa

6.1.1 Kehtiv õigus

Saksa Tsiviilkoodeksis (Bürgerliches Gesetzbuch, BGB) puudub litsentsilepingut puudutav normistik, seetõttu on litsentsilepingu olemust ja sisu puudutavad seisukohad olnud kohtupraktika kujundada. Süsteemset lähenemist litsentsiga seotud küsimustele ei ole Saksa õiguspraktikas seetõttu suudetud saavutada.⁷¹ Litsentsilepingut käsitletakse iseseisvat tüüpi kestvuslepinguna, mis sisaldab elemente erinevatest seaduses reguleeritud lepingutüüpidest.⁷²

Litsentsi saab anda mitmesuguste tööstusomandist (patent, kasulik mudel, kaubamärk, tööstusdisainilahendus jm) tulenevate õiguste kasutamiseks. Tööstusomandi litsentsileping on kõikide tööstusomandi liikide puhul vormivaba, see tähendab, et litsentsi kehtivuse eelduseks ei ole kokkuleppe sõlmimine mingis kindlas vormis.⁷³ Praktikast vajab litsentsikokkuleppe olemasolu aga sageli tõendamist. Litsentsilepingu sõlmimist on võimalik tõendada näiteks kirjalike dokumentidega, millest saab järeldada kokkuleppe olemasolu, või ka mõne muu lepingu tõlgendamise teel, kui sellest lepingust järeldub litsentsilepingu sõlmimine.⁷⁴

Ühegi tööstusomandi liigi puhul ei sõlitud litsentsi kehtivus sellest, kas litsents on kantud vastavasse tööstusomandi registrisse.⁷⁵ Näiteks Saksa kaubamärgiseaduses ei olnud kuni 13.01.2019 kaubamärgi litsentsi registreerimise võimalust üldse ette nähtudki, sellekohane säte (MarkenG § 30 lg 6) lisati seadusesse alles hiljuti uue kaubamärgidirektiivi⁷⁶ ülevõtmise käigus.

Litsentsi registreerimine on vabatahtlik ning seda tehakse tööstusomandi eseme omaniku või litsentsisaaja avalduse alusel ning teise poole (st vastavalt siis kas litsentsisaaja või tööstusomandi eseme omaniku) nõusolekul (PatG § 30 lg 4; MarkenG § 30 lg 6).

Saksa patendiseaduse § 30 lg 4 kohaselt kantakse registrisse ainult ainulitsents ning registrikanne (nagu ka muud patendiregistri kanded) on üksnes deklaratiivse iseloomuga.⁷⁷ Patendiamet teeb vastava kande patendiomaniku või litsentsisaaja avalduse ning teise poole nõusoleku alusel ega kontrolli litsentsilepingu sisu või selle kehtivust.⁷⁸

⁷¹ McGuire (2014). Die Lizenz. Eine Einordnung in die Systemzusammenhänge des BGB und des Zivilprozessrechts, S 1-2.

⁷² Patendiõiguse kohta Mes, 5. Aufl. 2020, PatG § 15 Rn. 36 ja seal viidatud kohtupraktika; kaubamärgiõiguse kohta BeckOK MarkenR/Taxhet, 23. Ed. 1.10.2020, MarkenG § 30 Rn. 9 ja seal viidatud kohtupraktika; tööstusdisainilahenduse kohta Eichmann/Jestaedt/Fink/Meiser/Eichmann/Jestaedt, 6. Aufl. 2019, DesignG § 31 Rn. 2 ja seal viidatud kohtupraktika.

⁷³ Mes, 5. Aufl. 2020, PatG § 15 Rn. 38, Rn 83; BeckOK MarkenR/Taxhet, 23. Ed. 1.10.2020, MarkenG § 30 Rn. 7.

⁷⁴ BeckOK MarkenR/Taxhet, 23. Ed. 1.10.2020, MarkenG § 30 Rn. 7; Mes, 5. Aufl. 2020, PatG § 15 Rn. 38.

⁷⁵ Mes, 5. Aufl. 2020, PatG § 15 Rn. 41.

⁷⁶ Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv (EL) 2015/2436, 16. detsember 2015, kaubamärke käsitlevate liikmesriikide õigusaktide ühtlustamise kohta. OJ L 336, 23.12.2015, p. 1–26

⁷⁷ Mes, 5. Aufl. 2020, PatG § 30 Rn. 10.

⁷⁸ Mes, 5. Aufl. 2020, PatG § 30 Rn. 32.

Seevastu Saksa kaubamärgiregistris registreeritakse nii liht- kui ainulitsentsid. Kaubamärgimääruse (Markenverordnung) § 42a kohaselt peab avaldus, millega taotletakse litsentsikande tegemist, olema kirjalik ning selles peavad sisalduma järgmised andmed: kaubamärgi number, kaubamärgiomaniku nimi, litsentsisaaja andmed (nimi, kontaktandmed), info litsentsi liigi kohta (liht- või ainulitsents), info selle kohta, kas on tegemist all-litsentsiga, info litsentsi ajalise, ruumilise ja sisulise piirangu kohta ning vajadusel teenuste ja kaupade kohta, mida litsents puudutab.

Saksa kohtupraktika ja valitsev õigusteaduslik arvamus omistab litsentsilepingule asjaõigusliku toime.⁷⁹ Õiguskirjanduse kohaselt on sellise lähenemise eesmärgiks tagada litsentsilepingute „üleminekukaitse“ ning anda litsentsisaajale võimalus ise pöörduda intellektuaalse omandi rikkujate vastu kohtusse.⁸⁰ Litsentsilepingu puhul eristatakse võlaõiguslikku kausaaltehingut ning asjaõiguslikku teingut, st intellektuaalsest omandist tuleneva kasutusõiguse osalist või täielikku ülekandmist teisele isikule.⁸¹ Samaaegselt toonitavad mitmed autorid, et litsentsilepingu õigusliku olemuse teemalisel diskussioonil ei ole erilist tähtsust, kuivõrd asjaõiguslik toime ei lähe väga kaugele⁸² ning olulistest küsimustes sätestavad seadused niikuinii eraldi reeglid olukorra lahendamiseks.⁸³

Tööstusomandi esemeks oleva õiguse üleminek või uue litsentsi andmine ei mõjuta varem antud litsentsi kehtivust (PatG § 15 lg 3; MarkenG § 30 lg 5; GebrMG § 22 lg 3; DesignG § 31 lg 5). See tähendab, et nii ainulitsents kui lihtlitsents jäävad endisel kujul ja endiste poolte vahel kehtima ka siis, kui litsentsi esemeks olev õigus läheb üle kolmandale isikule või kui sõlmitakse uus litsentsileping^[ÖB]. Selline põhimõte (nn üleminekukaitse – *Sukzessionschutz*) kaitseb litsentsisaaja investeringuid ning tema usaldust enda õiguspositsiooni säilimise suhtes.⁸⁴ Ühegi tööstusomandi liigi puhul ei ole litsentsi kehtima jäämine tööstusomandi ülemineku korral tehtud sõltuvaks litsentsi registreerimisest.

Tööstusomandi ülemineku korral ei astu uus omanik automaatselt litsentsilepingusse litsentsiandja asemele (erinevat näiteks üürilepingust) – see saab toimuda üksnes litsentsisaaja nõusolekul. Litsentsiandja saab tööstusomandi eseme uuele omanikule loovutada litsentsilepingust tuleneva litsentsitasu nõude.⁸⁵

Kui esimesena on antud lihtlitsents ning selle järel ainulitsents, siis on ainulitsentsil põhinev tööstusomandi õiguse kasutamine piiratud varasema lihtlitsentsi ulatuses. Kui eelnevalt on antud ainulitsents, siis hilisem litsentsi andmine on kehtetu.⁸⁶

Litsentsisaaja võib anda all-litsentse juhul, kui tal on selleks õigus ning sellises ulatuses, mida katab temale endale antud litsents. Kui litsentsisaajal pole all-litsentsi andmise õigust või tema poolt antud all-litsents ei vasta põhilitsentsi ulatusele, siis on all-litsentsi andmine kehtetu ning

⁷⁹ Kaubamärgiõiguse kohta BeckOK MarkenR/Taxhet, 23. Ed. 1.10.2020, MarkenG § 30 Rn. 10; patendiõiguse kohta Mes, 5. Aufl. 2020, PatG § 15 Rn. 41 ja seal viidatud kohtupraktika.

⁸⁰ R. McGuire, H.-J. Ahrens. Modellgesetz für Geistiges Eigentum – Normtext und Begründung, Beck 2012, S 296.

⁸¹ Eichmann/Jestaedt/Fink/Meiser/Eichmann/Jestaedt, 6. Aufl. 2019, DesignG § 31 Rn. 2

⁸² BeckOK MarkenR/Taxhet, 23. Ed. 1.10.2020, MarkenG § 30 Rn. 12;

⁸³ Ingerl/Rohnke, 3. Aufl. 2010, MarkenG § 30 Rn. 14; Eichmann/Jestaedt/Fink/Meiser/Eichmann/Jestaedt, 6. Aufl. 2019, DesignG § 31 Rn. 3.

⁸⁴ Eichmann/Jestaedt/Fink/Meiser/Eichmann/Jestaedt, 6. Aufl. 2019, DesignG § 31 Rn. 66

⁸⁵ Mes, 5. Aufl. 2020, PatG § 15 Rn. 97; BeckOK MarkenR/Taxhet, 23. Ed. 1.10.2020, MarkenG § 30 Rn. 168.

⁸⁶ Eichmann/Jestaedt/Fink/Meiser/Eichmann/Jestaedt, 6. Aufl. 2019, DesignG § 31 Rn. 17.

sellisel juhul on välistatud ka taolise all-litsentsi heauskne omandamine.⁸⁷ Ainulitsentsi puhul eeldatakse, et litsentsisaajal on all-litsentside andmise õigus; lihtlitsentsilepingu puhul peab all-litsentside andmise õigus olema litsentsilepingus kokku lepitud.⁸⁸

Litsentsi (sh ka ainulitsentsi) lõppemine ei too reeglina kaasa selle alusel antud all-litsentside lõppemist – sellisel seisukohal ollakse vähemalt tööstusomandi puhul.⁸⁹

Kui kolmas isik rikub tööstusomandi eseme omaniku ainuõigusi, siis tekib küsimus, kes saab rikkuja vastu esitada rikkumisest tulenevaid nõudeid. Kõikide tööstusomandi liikide puhul on omanikul nõuete esitamise õigus ka siis, kui ta on tööstusomandi eseme kohta sõlminud litsentsilepingu. Kuna tegemist on *omaniku* ainuõiguste rikkumisega, siis leitakse, et litsentsisaajal endal ei ole (hoolimata litsentsi asjaõiguslikust olemusest) materiaalsoõiguslikku alust nende nõuete esitamiseks; küll aga on tal protsessuaalne õigus esitada (omaniku) nõudeid omaniku asemel.⁹⁰

Tööstusomandi liikide kaupa on Saksa kohtupraktika erinev küsimuses, kas litsentsisaaja protsessuaalne õigus on sõltuv litsentsi liigist (st ainulitsents või lihtlitsents). Patendi puhul leitakse, et omaniku ainuõiguste rikkumise korral on see protsessuaalne õigus vaid ainulitsentsi saajal; lihtlitsentsi saajal on võimalik rikkuja suhtes nõudeid esitada vaid juhul, kui patendiomanik need litsentsisaajale loovutab.⁹¹ Kaubamärgi või tööstusdisainilahenduse omaniku ainuõiguste rikkumisest tulenevaid nõudeid saab omaniku nõusolekul esitada ka lihtlitsentsi saaja. Ainulitsentsi saaja võib esitada rikkuja vastu nõudeid juhul, kui omanik ise ei ole litsentsisaaja ettepaneku alusel mõistliku aja jooksul rikkumise suhtes menetlust algatanud.⁹²

Tööstusomandi eseme omanik saab enda ainuõiguste rikkumise korral esitada rikkumise lõpetamise või rikkumisest hoidumise nõude (*Unterlassungsanspruch*), aga ka kahju hüvitamise nõude (PatG § 139; MarkenG § 14 lg 5, lg 6; GebrMG § 24, DesignG § 42). Rikkumise lõpetamise või rikkumisest hoidumise nõue ei eelda rikkuja süüd.⁹³ Seevastu deliktilist kahju hüvitamise nõuet on võimalik esitada vaid ainuõiguste rikkuja süü korral. Kahjuhüvitise suuruse arvutamise osas saab kannatanu (st omanik) valida kolme meetodi vahel. Esiteks on võimalik nõuda positiivse kahju (vara vähenemise) ja saamata jäänud tulu hüvitamist; teise alternatiivina võib nõuda hüpoteetilist litsentsitasu ning kolmas võimalus on nõuda rikkumisega saadud tulu väljaandmist.⁹⁴

⁸⁷ BeckOK MarkenR/Taxhet, 23. Ed. 1.10.2020, MarkenG § 30 Rn. 41; Benkard PatG/Ullmann/Deichfuß, 11. Aufl. 2015, PatG § 15 Rn. 106.

⁸⁸ Benkard PatG/Ullmann/Deichfuß, 11. Aufl. 2015, PatG § 15 Rn. 104-105 ja seal viidatud kohtupraktika.

⁸⁹ Eichmann/Jestaedt/Fink/Meiser/Eichmann/Jestaedt, 6. Aufl. 2019, DesignG § 31 Rn. 24; BeckOK MarkenR/Taxhet, 23. Ed. 1.10.2020, MarkenG § 30 Rn. 140; Benkard PatG/Ullmann/Deichfuß, 11. Aufl. 2015, PatG § 15 Rn. 107.

⁹⁰ Eichmann/Jestaedt/Fink/Meiser/Eichmann/Jestaedt, 6. Aufl. 2019, DesignG § 31 Rn. 51; BeckOK MarkenR/Taxhet, 23. Ed. 1.10.2020, MarkenG § 30 Rn. 12; Jestaedt, D., Die Klagebefugnis des Lizenznehmers im Patentrecht. GRUR 2020, 354.

⁹¹ Mes, 5. Aufl. 2020, PatG § 15 Rn. 43 ja seal viidatud kohtupraktika.

⁹² BeckOK MarkenR/Taxhet, 23. Ed. 1.10.2020, MarkenG § 30 Rn. 12; Eichmann/Jestaedt/Fink/Meiser/Eichmann/Jestaedt, 6. Aufl. 2019, DesignG § 31 Rn. 59.

⁹³ BeckOK MarkenR/Eckhartt, 23. Ed. 1.7.2020, MarkenG § 14 Rn. 556 ja seal viidatud kohtupraktika; Mes, 5. Aufl. 2020, PatG § 139 Rn. 76 ja seal viidatud kohtupraktika; Eichmann/Jestaedt/Fink/Meiser/Eichmann/Jestaedt, 6. Aufl. 2019, DesignG § 42 Rn. 18.

⁹⁴ BeckOK MarkenR/Goldmann, 23. Ed. 1.10.2020, MarkenG § 14 Rn. 723-837

Patendi rikkumise korral ollakse seisukohal, et nii omanik kui litsentsisaaja saavad hüvitist nõuda ainult endale tekkinud kahju ulatuses. Kui nad esitavad kumbki eraldi hagi, siis tuleb selles ära näidata, millist osa rikkumisega tekitatud kogu kahjust on kumbki neist kandnud.⁹⁵

Hagi esitamise õigus hõlmab kõiki ainuõiguse rikkumisest tulenevaid nõudeid, st et pole mõeldav näiteks olukord, kus omanik esitab rikkuja vastu üksnes rikkumise lõpetamise nõude ning litsentsisaaja esitab sama isiku vastu kahju hüvitamise nõude.⁹⁶

Patendiomaniku avalduse alusel on registrisse võimalik kanda info omaniku valmisoleku kohta anda litsentse (*Erklärung zur Lizenzbereitschaft*), st võimaldada igaühel mõistliku tasu eest enda leiutist kasutada (PatG § 23 lg 1). Õiguslikult loetakse sellist avaldust vastuvõtmist vajavaks ühepoolseks tahteavalduseks, täpsemalt igaühele suunatud pakkumuseks sõlmida litsentsileping (*Angebot zum Abschluss eines Lizenzvertrages an jedermann*).⁹⁷ Sellise pakkumuse vastuvõtmisel tuleb leiutist kasutada soovival isikul PatG § 23 lg 3 kohaselt saata patendiomanikule vastav teade ning teate saatmisest alates tekib tal õigus leiutise kasutamiseks koos kohustusega anda patendiomanikule kord kvartalis aru leiutise kasutamise kohta ning maksta litsentsitasu.

Ka kaubamärgiomanikul ja tööstusdisainilahenduse omanikul on võimalik taotleda registrikande tegemist selle kohta, et omanikul on valmisolek anda litsentse; kaubamärgi puhul saab omanik registrikande kaudu deklareerida ka valmisolekut kaubamärgi võõrandamiseks (Markenverordnung § 42c lg 1; Designverordnung § 3 lg 2 p 7). Need registrikanded aga ei ole omanikule siduvad, st nende kannete alusel ei teki omanikul veel mingit kohustust litsentsi andmiseks.⁹⁸

Patendiomaniku, kaubamärgiomaniku või tööstusdisainilahenduse omaniku litsentsivalmidust ei kanta registrisse juhul, kui registrist nähtub, et selle tööstusomandi eseme kohta on sõlmitud ainulitsentsileping (PatG § 23 lg 2). Litsentsi kohta tehtud registrikande õiguslik tähendus seisneb niisiis litsentsivalmiduse kande tegemise takistamises.⁹⁹

6.1.2 Intellektuaalse omandi mudelseaduses (MGGE)

Modellgesetz für Geistiges Eigentum (MGGE) § 111 lg 2 näeb ette, et litsentsilepinguga kohustub litsentsiandja tegema võimalikuks intellektuaalsest omandist tuleneva õiguse kasutamise. Seega on mudelseaduse koostajad valinud sõnastuse („kohustub“), mis selgelt viitab litsentsilepingu võlaõiguslikule iseloomule. Mudelseaduse kommentaarides on öeldud, et litsentsileping kujutab endast (reeglina tasulist) kasutuslepingu alaliiki.¹⁰⁰

Litsentsileping peab MGGE § 112 lg 1 kohaselt olema kirjalik; vorminõude mittejärgimise korral on leping tühine. Mudelseaduse koostajad põhjendavad seda nõuet vajadusega kaitsta

⁹⁵ Benkard PatG/Grabinski/Zülch, 11. Aufl. 2015, PatG § 139 Rn. 58.

⁹⁶ Eichmann/Jestaedt/Fink/Meiser/Eichmann/Jestaedt, 6. Aufl. 2019, DesignG § 31 Rn. 59.

⁹⁷ Mes, 5. Aufl. 2020, PatG § 23 Rn. 4; Benkard PatG/Rogge/Kober-Dehm, 11. Aufl. 2015, PatG § 23 Rn. 8

⁹⁸ Eichmann/Jestaedt/Fink/Meiser/Kühne/Meiser, 6. Aufl. 2019, DesignG § 11 Rn. 79.

⁹⁹ Patendi kohta Benkard PatG/Schäfers, 11. Aufl. 2015, PatG § 30 Rn. 27; kaubamärgi kohta BeckOK MarkenR/Taxhet, 23. Ed. 1.10.2020, MarkenG § 30 Rn. 174

¹⁰⁰ R. McGuire, H.-J. Ahrens. Modellgesetz für Geistiges Eigentum – Normtext und Begründung, Beck 2012, S 268.

tööstusomandi õiguste omandajat ning vältida tõendamisprobleeme; kirjalikus vormis leping on vajalik ka registrikande tegemiseks.¹⁰¹

Litsentsi on võimalik registreerida ühe osapoole avalduse alusel. Litsentsiandja on kohustatud osutama registreerimisel abi (MGGE § 112 lg 2).

Sarnaselt kehtivale õigusele näeb MGGE § 112 lg 3 ette, et tööstusomandi ülemineku või litsentsi andmise korral jäävad varasemad litsentsid kehtima. Erinevalt kehtivast õigusest aga näeb mudelseadus ette, et omandaja astub litsentsilepingusse endise omaniku asemele.

MGGE § 118 kohaselt on litsentsisaajal õigus anda kolmandale isikule all-litsents litsentsiandaja nõusolekul. Ühe lepingupoole nõudel võib all-litsentsi kanda registrisse.

Litsentsisaaja kaitse hilisemate litsentside ning tööstusomandi võõrandamise juhtudel sõltub MGGE kohaselt põhimõtteliselt registrikande olemasolust: nimelt näeb MGGE § 143 lg 1 ette, et õiguste üleminekul, koormamisel ning litsentsidel on kolmandate isikute suhtes õiguslik jõud siis, kui see on kantud registrisse. See reegel kohaldub nii liht- kui ainulitsentside puhul.¹⁰² Registrisse kandmata litsents kehtib kolmanda isiku suhtes vaid siis, kui kolmas isik litsentsilepingust teadis.

MGGE § 122 lg 1 näeb üldise põhimõttena ette, et litsentsisaaja võib kolmandate isikute vastu hagi esitada üksnes tööstusomandi omaniku nõusolekul; ainulitsentsi saaja võib hagi esitada ka ilma nõusolekuta juhul, kui omanik ei ole litsentsisaaja teate peale mõistliku aja jooksul ise hagi esitanud. MGGE § 122 lg 2 annab litsentsisaajale õiguse ühineda omaniku algatatud kohtumenetlusega, eeskätt litsentsisaajale tekitatud kahju hüvitamise eesmärgil. Sellise mudelnormi põhjenduseks on asjaolu, et omaniku esitatav hagi on menetlusökonoomia seisukohast otstarbekam: mitme litsentsilepingu olemasolu korral on võimalik nõuded esitada ühe menetluse käigus ning vältida iga litsentsisaaja poolt iseseisvalt algatatud menetluste paljusust.¹⁰³ Mudelseaduse järgi oleks litsentsisaajal võimalik omaniku nõusolekul kohtusse pöörduda sõltumata litsentsi tüübist (st ainu- või lihtlitsents), kuid ilma omaniku nõusolekuta võib seda teha vaid ainulitsentsi saaja. Viimase puhul tuuakse põhjenduseks olulise majandusliku huvi olemasolu.¹⁰⁴

¹⁰¹ Ahrens, H.-J.; McGuire, M.-R. Modellgesetz für Geistiges Eigentum. Normtext und Begründung, lk 270.

¹⁰² R. McGuire, H.-J. Ahrens. Modellgesetz für Geistiges Eigentum – Normtext und Begründung, Beck 2012, S 345.

¹⁰³ R. McGuire, H.-J. Ahrens. Modellgesetz für Geistiges Eigentum – Normtext und Begründung, Beck 2012, S 297.

¹⁰⁴ R. McGuire, H.-J. Ahrens. Modellgesetz für Geistiges Eigentum – Normtext und Begründung, Beck 2012, S 298.

6.2 Leedu

Leedu tööstusomandi õigus¹⁰⁵ näeb ette võimaluse litsentsilepingute registreerimiseks.¹⁰⁶ Tööstusomandi litsentsilepingute registreerimise statistika on järgmine¹⁰⁷:

	2017	2018
Registreeritud kaubamärgi litsentsilepingud	34	46
Registreeritud patendi litsentsilepingud	5	3

Leedu kaubamärgiseaduses¹⁰⁸ reguleerib litsentsilepinguid artikkel 27. Litsentsilepingu saab registreerida Leedu patendiametis poole taotlusel (artikkel 27 (2)):

„Litsentsilepingu andmed kantakse ühe lepingupoole taotlusel Leedu Vabariigi kaubamärkide registrisse tingimusel, et makstakse fikseeritud tasu ja riigipatendile on esitatud järgmised dokumendid. Büroo:

- 1) litsentsilepingu registreerimise taotlus;
- 2) litsentsilepingu sõlmimist tõendav dokument;
- 3) esindajale antud volikiri (vajaduse korral)“.

Kaubamärgi seadus loetleb ka esitatavad andmed (artikkel 27 (3)):

„Litsentsilepingu sõlmimist tõendavas dokumendis tuleb märkida:

- 1) märgi omaniku nimi või isikunimi, perekonnanimi ja aadress (peakontor);
- 2) litsentsisaaja nimi või isikunimi, perekonnanimi ja aadress (peakontor);
- 3) märgi, millele litsents antakse, registreerimis- või taotlusnumber;
- 4) litsentsi liik;
- 5) mäрге nende kaupade ja / või teenuste ulatuse kohta, millele litsents antakse;
- 6) litsentsi kehtivusaeg;
- 7) territoorium, kus luba kehtib“.

Leedu tööstusdisaini seadus¹⁰⁹ sisaldab analoogset regulatsiooni (artikkel 41). Üldiselt ei erine need Eesti vastavast regulatsioonist.

Leedu patendiseadus¹¹⁰ artikkel 45 lõike 2 kohaselt „Litsentsilepingu andmed kantakse tasu maksmisel Leedu Vabariigi patendiregistrisse ühe litsentsilepingu poole taotlusel“. Sama

¹⁰⁵ Leedu õiguse analüüsil tuginesid autorid Leedu seaduste inglise keelsetele tõlgetele ning prof Ramūnas Birštonas (Vilniuse Ülikool) selgitustele. Inglise keelsed tõlked ei sisalda kõiki viimaseid seadusmuudatusi, kuid litsentsilepinguid puudutav regulatsioon on aktuaalseisus.

¹⁰⁶ Kaubamärgi litsenseerimise teemal on Leedus kirjutatud ja kaitstud ka doktoritöö. – Vt. Arūnas Želvys. Problems of trademark licensing. Vilnius University 2011. Inglise keelne kokkuvõte: https://www.tf.vu.lt/wp-content/uploads/2016/08/Ar%C5%ABnas-%C5%BDelvys_Teisi%C5%B3-%C4%AF-preki%C5%B3-%C5%BEenkus-licencijavimo-probleminiai-aspektai_santrauka.pdf

¹⁰⁷ The State Patent Bureau of the Republic of Lithuania. Annual Reviews 2018, 2017. Arvutivõrgus: <https://vpb.lrv.lt/en/structure-and-contacts-1/annual-reviews>

¹⁰⁸ Law on trade marks. 10 October 2000. No VIII-1981. (as of 01 January 2019). Arvutivõrgus: <https://vpb.lrv.lt/en/structure-and-contacts-1/legal-acts>

¹⁰⁹ Republic of Lithuania Law on designs. 7 November 2002 No. IX-1181. Vilnius (As amended on 30 March 2017 – No XIII-265). Arvutivõrgus: <https://vpb.lrv.lt/en/structure-and-contacts-1/legal-acts>

¹¹⁰ Republic of Lithuania patent law. 18 January 1994 No I-372 Vilnius. Consolidated version from 01-05-2018. Arvutivõrgus: <https://vpb.lrv.lt/en/structure-and-contacts-1/legal-acts>

artikli lõige 5 täpsustab: „Litsentsileping kolmandate isikute suhtes jõustub selle andmete Leedu Vabariigi patendiregistrisse kandmise päevast. Teave litsentsilepingu kandmise kohta avaldatakse Leedu Vabariigi patendiregistris“.¹¹¹

Litsentsisaaja õigust esitada hagi ainuõiguse rikkumisel reguleerib kaubamärgi seadus artikkel 27 lõige 7 järgmiselt: „Ilma et see piiraks litsentsilepingu sätete kohaldamist, võib litsentsisaaja kaubamärgi rikkumise eest menetluse algatada ainult siis, kui litsentsiandja on sellega nõus. Ainuõigusliku litsentsi omanik võib sellise menetluse siiski algatada, kui litsentsiandja pärast ametliku teate saamist ise 30 päeva jooksul rikkumismenetlust ei esita, kui litsentsilepingus ei ole sätestatud teisiti“.¹¹²

6.3 Läti

Läti patendiseaduse¹¹³ kohaselt patendi üleandmine või litsentseerimine ei mõjuta varem antud litsentsi kehtivust.¹¹⁴ Litsentsileping omab õiguslikku jõudu kolmanda isiku suhtes, kui see on registreeritud.¹¹⁵ Patendi kaitseulatus piiramisel on vajalik registreeritud litsentsilepingu olemasolul litsentsisaaja nõusolek (art 58 (3)).

Läti patendiseadus sisaldab ka avatud litsentsi (*open license*) regulatsiooni. Selle kohaselt patendiomanik, kes pakub avatud litsentsi peab maksma ka vähendatud jõushoidmise tasu.¹¹⁶

Läti disainiseaduse¹¹⁷ kohaselt litsentsileping registreeritakse dokumendi esitamisel, mis tõendab lepingupoole õigusi ja lõivu tasumist. Samuti avaldatakse info litsentsilepingu lõppemisest ja muudatustest (art 43 (6), (7)). Litsentsilepingu registreerimata jätmine ei takista litsentsisaajal hagemist (art 43 (8)).¹¹⁸

¹¹¹ A licensing agreement for third parties shall enter into force from the day of entry of its particulars into Register of Patents of the Republic of Lithuania. Information about the entry of the licensing agreement shall be published in the Register of Patents of the Republic of Lithuania.

¹¹² Without prejudice to the provisions of the licensing contract, the licensee may bring proceedings for infringement of a trade mark only if its licensor consents thereto. However, the holder of an exclusive licence may bring such proceedings if the licensor, after receipt of formal notice, does not himself bring infringement proceedings within 30 days unless otherwise specified in the license agreement.

¹¹³ Patent Law. Inglise keelne tõlge: [https://vvc.gov.lv/image/catalog/dokumenti/Patent Law.doc](https://vvc.gov.lv/image/catalog/dokumenti/Patent%20Law.doc)

¹¹⁴ Section 50. Essence of the Ownership Right of a Patent

(4) The transfer of a patent to another person (Section 51) and the grant of a licence (Section 52) shall not affect the licences that have been granted previously to third persons. If a person has brought a claim to court regarding the recognition of the right to a patent (Section 13), he or she may request that the previously granted licences and other patent encumbrances would be declared invalid from the day when the court judgement regarding the reestablishment of the right to a patent comes into force, insofar as these encumbrances do not apply to the successor of the right or imposes to it unjustified commitments in the relevant circumstances.

¹¹⁵ In relation to third persons, the licence contract shall come into force following the registration thereof in the Patent Office. A fee shall be paid for the registration of the licence contract (Sec 52 (4)).

¹¹⁶ Section 53. Open Licence

(1) The owner of the patent is entitled to notify the Patent Office on the readiness to grant the right to utilise the patent to any interested person (open licence). The Patent Office shall publish the notification in the Official Gazette of the Patent Office. Following the publication of the notification, the fee of the current year for the maintaining the patent in force shall be reduced by 50%. If the owner of the patent and the interested person fail to agree regarding the conditions on the open licence contract, they shall be determined by court according to the procedure specified by the Civil Procedure Law.

¹¹⁷ Law on Designs. Inglise keelne tõlge: [https://vvc.gov.lv/image/catalog/dokumenti/Law On Designs.doc](https://vvc.gov.lv/image/catalog/dokumenti/Law%20On%20Designs.doc)

¹¹⁸ The fact that the information regarding a licensing agreement is not included in the Register or published, or that a licensee has not provided an indication regarding the use of a design in conformity with the licence on the products, their packaging or in an advertisement, or that such indication has been provided inaccurately, does not

Litsentsilepingut ei või üle anda ega sõlmida all-litsentsilepinguid ilma, et see oleks litsentsilepingus lubatud (art 43 (5)). Disainist ei saa loobuda ilma litsentsisaaja kirjaliku nõusolekuta, kui litsentsileping on registreeritud (art 36 (3)).¹¹⁹

Läti disainiseadus sisaldab samuti avatud litsentsi regulatsiooni. Disaini omanik võib teavitada Läti Patendiametit valmisolekust lubada huivtatud isikutele kasutada tema disainilahendust. Sellega seoses vähendatakse lõive 50% ulatuses (art 44).

Läti kaubamärgiseadus¹²⁰ art 29 (8) sätestab põhimõtte, mille kohaselt kui kaubamärk või kaubamärgi taotlus antakse kolmandale isikule üle, siis sellega koos läheb üle üksnes registreeritud litsentsileping. Litsentsilepingu üleandmiseks või all-litsentside andmiseks peab olema kaubamärgiomaniku nõusolek (art 29 (4)).

Taotluse litsentsilepingu registreerimiseks Läti Patendiametile esitab litsentsiandja või litsentsisaaja. Info registreeringu kohta avaldatakse. Tasuda tuleb riigilõiv (art 29 (5)).

6.4 Suurbritannia

Suurbritannia patendiseaduses¹²¹ reguleerib registreerimise toimet artikkel 33 (Effect of registration, etc., on rights in patents). Nimetatud artikkel kohaldub patendi või patenditaotluse litsentseerimisele (Art 33 (3) (c)).¹²² Isikul, kes on omandanud patendi või patenditaotluse suhtes õiguse on eesõigus varasema registreerimata tehinguga omandatud õiguse suhtes (Art 33 (1) (a)).¹²³

Patendiseadus sisaldab samuti avatud litsentsi võimalust (Art 46. *Patentee's application for entry in register that licences are available as of right*). Nimetatud artikkel sisaldab avatud litsentsi puudutavat detailset regulatsiooni

Suurbritannia registreeritud disaini seaduse¹²⁴ artikkel 19 (1) kohaselt kui isikul tekib litsentsisaajana õigus registreeritud disainilahendusele, siis ta pöördub registripidaja poole omaniku või kaasomaniku tiitli registreerimiseks või vajaduse korral tema huvist teavitamiseks disainilahenduste registris.¹²⁵

prevent the licensee to enter the case regarding a violation with respect to the design and to receive a compensation for damages caused to the licensee in relation to the illegal use of the licensed design.

¹¹⁹ Section 36. Cancellation of a Design from the Register upon the Initiative of the Owner of the Design

(3) If information regarding a valid licensing agreement or other rights based on the registration of a design has been included in the Register, the design may be cancelled from the Register before the expiration of the term of validity of the registration only pursuant to the written consent of the licensee or the acquirer of the referred to rights.

¹²⁰ Arvutivõrgus läti keeles: <https://likumi.lv/ta/id/312695-precu-zimju-likums>

¹²¹ Patents Act 1977. Arvutivõrgus: <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/1977/37/contents>

¹²² This section applies to the following transactions, instruments and events:—

(c) the grant, assignment or assignation of a licence or sub-licence, or mortgage of a licence or sub-licence, under a patent or application.

¹²³ Any person who claims to have acquired the property in a patent or application for a patent by virtue of any transaction, instrument or event to which this section applies shall be entitled as against any other person who claims to have acquired that property by virtue of an earlier transaction, instrument or event to which this section applies if, at the time of the later transaction, instrument or event—

(a) the earlier transaction, instrument or event was not registered,

¹²⁴ Registered Designs Act 1949. Arvutivõrgus: <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/Geo6/12-13-14/88/contents>

¹²⁵ Where any person becomes entitled by assignment, transmission or operation of law to a registered design or to a share in a registered design, or becomes entitled as mortgagee, licensee or otherwise to any other interest in a registered design, he shall apply to the registrar in the prescribed manner for the registration of his title as proprietor or co—proprietor or, as the case may be, of notice of his interest, in the register of designs.

Suurbritannia kaubamärgiseadus¹²⁶ võimaldab registreerida kaubamärgiga seonduvaid tehinguid (Art 25. Registration of transactions affecting registered trade mark). Registreeritava tehinguna nimetatakse kaubamärgi litsentseerimist (Art 25 (2) (b)). Registreerimistaotluseni ei oma tehing toimet isiku suhtes, kes omandab sellega kollisioonis oleva õiguse. Litsentsisaajal puuduvad ka õiguskaitsevahendid (Art 25 (3)).¹²⁷

6.5 Tšehhi

Eesti võlaõigusseaduse litsentsilepingut reguleerivad 18. ptk sätted on koostatud Tšehhi kaubanduskoodeksi eeskujul, mis tänaseks on kehtivuse kaotanud ja asendatud alates 3.02.2012. aastast tsiviilseadustikuga (jõustus 1.01.2014). Tšehhi tsiviilseadustikus reguleeritakse litsentsilepingut 4. raamatu 5. ptk-is (TTS § 2358 jj). Tööstusomandi eri liike reguleeritakse eriseadustega. Litsentsilepinguga annab litsentsiandja litsentsisaajale loa kasutada intellektuaalomandit tulenevaid õigusi (litsents) kas piiratud või piiramatus ulatuses ning litsentsisaaja kohustub maksma litsentsiandjale tasu, kui pole kokku lepitud teisiti (TTS § 2358 lg 1). Õiguskirjanduses leitakse, et tegemist on *sui generis* ehk ka nn reguleerimata lepinguga, millel on kasutuslepingu tunnused.¹²⁸

Litsentsilepingu üldisest kohustuslikust kirjalikust vormist on tänaseks loobutud. Küll aga nähakse tsiviilseadustikus ette, et litsentsileping peab olema kirjalikus vormis, kui litsentsilepinguga antakse ainulitsents või kui litsents tuleb registreerida vastavas avalikus registris (TTS § 2358 lg 2). Tööstusomandi litsentsilepingutest tuleb alati kirjalikult sõlmida patendilitsentsileping¹²⁹, kaubamärgilitsentsileping, kasuliku mudeli, tööstusdisainilahenduste ja pooljuhtide topograafia litsentsid. Teatud litsentside puhul tunnustatakse kaudsete tahteavaldustega litsentsi andmist (nt shrink-wrap lepingud), mille puhul vastava õiguse omanik nõustub vaikimisi (ükskõik mis põhjusel) teiste isikute poolt õiguste kasutamist. Tööstusomandi litsentsileping peab olema kolmandate isikute suhtes kehtivuse tagamiseks kantud registrisse (TTS § 2358(3)).

All-litsentsi reguleerib TTS § 2363, mille kohaselt võib litsentsisaaja anda litsentsi üle kolmandale isikule tervikuna või osaliselt ainult sellekohase kokkulepe olemasolul litsentsilepingus.¹³⁰ Vastavalt TTS § 2364 lg-le 1 on see lubatud ainult litsentsiandja nõusolekul, mis peab olema antud kirjalikus vormis. Kui litsentsisaaja on litsentsi andnud üle kolmandale isikule, peab ta viivitamatult teatama litsentsiandjale üleandmisest ja litsentsi saaja

¹²⁶ Trade Marks Act 1994. Arvutivõrgus: <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/1994/26/section/25>

¹²⁷ Until an application has been made for registration of the prescribed particulars of a registrable transaction—
(a) the transaction is ineffective as against a person acquiring a conflicting interest in or under the registered trade mark in ignorance of it, and
(b) a person claiming to be a licensee by virtue of the transaction does not have the protection of section 30 or 31 (rights and remedies of licensee in relation to infringement).

¹²⁸ Petr Košík. Licenční smlouvy v oblasti duševního vlastnictví (současný stav podle Nového Občanského Zákoníku). epravo.cz. Kättesaadav: <https://www.epravo.cz/top/clanky/licencni-smlouvy-v-oblasti-dusevniho-vlastnictvi-soucasny-stav-podle-noveho-obcanskeho-zakoniku-95227.html>.

¹²⁹ Seadus nr 527/1990.

¹³⁰ TSS § 2363. Sublicence. A licensee may only grant an authorisation forming part of the licence to a third person, in whole or in part, if this was stipulated by the licence agreement.

isikust.¹³¹ Ettevõtte või selle osa üleandmisel on litsentsiandja nõusolek litsentsi üleandmiseks vajalik ainult siis, kui selles on otse kokku lepitud.¹³²

Tšehhi seadus tööstusomandi õiguste jõustamise ja ärisaladuste kaitse kohta 25.04.2006¹³³ näeb ette (§ 2), et tööstusomandi õiguste omajad ja isikud, kellele on need õigused üle antud, on õigus kasutada seaduses sätestatud õiguskaitselahendusi. Litsentsisaaja võib õigusi rakendada ainult õiguse omaniku nõusolekul. Nõusolek ei ole vajalik, kui õiguse omanik ei ole õiguse rikkumise või rikkumisega ähvardamise korral ise ühe kuu jooksul alates rikkumise või ähvardamise teatise kättetoimetamisest menetlust alustanud (§ 2(2)).

6.6 Prantsusmaa

Tööstusomandit reguleeritakse Prantsuse õiguses Intellektuaalse omandi seadustiku II osas IV raamatus (artiklid L411-1 kuni L721-1).¹³⁴ Tööstusomandiga seotud avalik-õiguslike ülesannete täitmiseks on loodud Rahvuslik Tööstusomandi Instituut (*L'Institut national de la Propriété Industrielle*, INPI).

Prantsuse õiguses puudub litsentsi legaalseaduse definitsioon, kuid õiguskirjanduses defineeritakse litsentsi kui õigust, mille on andnud intellektuaalse omandi omaja kolmandale isikule omandi kasutamiseks, reprodutseerimiseks või muutmiseks kas ainu- või lihtlitsentsi alusel. Intellektuaalse omandit reguleerib intellektuaalse omandi seadustik (*Code de la propriété intellectuelle*, 1992; 2012; IOS).

Prantsuse õiguses ei ole üldist litsentsilepingu kohustuslikku vormi kehtestatud. Kirjalikult peab olema sõlmitud patendi litsentsileping, kuid registreerimine on vajalik ainult litsentsilepingust tulenevate õiguste kasutamiseks kolmandate isikute suhtes (art L613-8; art L613-9 IOS). Sama kehtib ka kaubamärgi ja disaini litsentsilepingu kohta. Litsentsilepingu üleandmine peab olema sõlmitud kirjalikus vormis. Vormi järgimata jätmisel on tehing tühine. Patenditaotlusega seotud õiguste ülemineku või muutmise seotud tehingud peavad kolmandate isikute suhtes kehtivuseks olema kantud registrisse (Rahvuslik patendiregister, INPI juures). Tehing kehtib kolmandate isikute suhtes ka enne registrisse kandmist, kui isikud, kes samad õigused pärast tehingu tegemist omandasid, teadsid õiguste omandamise ajal tehingust. Litsentsisaaja, kes ei ole lepingu poolena kantud registrisse, võib sekkuda patendiomaniku poolt algatatud menetluse talle tekitatud kahju eest hüvitise saamiseks.

Patendi ainulitsentsileping annab litsentsilepingu poolele õiguse kaitsta oma huve kolmandate isikute suhtes patendi omaniku kõrval. Ainulitsentsilepingu pool võib ise teha vajalikke toiminguid oma õiguste kaitseks, kui omanik ei tee seda pärast vastavasisulise teate saamist litsentsisaajalt, kui lepingus ei ole reguleeritud teisiti (vt art-d L.615-2; L.521-2; L.716-5 IOS).

¹³¹ TSS § 2364. (1) A licensee may only assign the licence to a third person, in whole or in part, with the consent of the licensor. The consent must be in writing.

(2) Where the licensee has assigned the licence, he shall notify the licensor without undue delay of the assignment and the identity of the assignee.

¹³² TSS § 2365. Where an enterprise or its separate part was transferred, the licensor's consent to transfer the licence is only required where specifically stipulated.

¹³³ Tšehhi keeles kättesaadav: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2006-221#cast2>.

¹³⁴ Kättesaadav inglise keeles <https://www.wipo.int/edocs/lexdocs/laws/en/fr/fr467en.pdf>. Intellektuaalse omandi seadustik (1992) reguleerib patente, kasulikke mudelit, tööstusdisaini, kaubamärke, geograafilisi tähiseid, ärinime, integreeritud vooluahelaid, konkurentsi, ärisaladust, sordikaitset, autoriõigust ja autoriõigusega kaasnevaid õigusi, alternatiivseid vaidluste lahendamist, geenivaramuid, tehosiiret, intellektuaalomandi reguleerimise asutusi, tööstusomandit.

Teised litsentsisaajad võivad osaleda menetlustes ning saada hüvitist õiguste rikkumisega tekitatud kahju eest. Prantsuse kohtupraktikas on mitmete eranditega asutud seisukohale, et litsentsisaaja sekkumine menetlusse on õigustatud ainult nõuete korral, mis põhinevad ebaausal konkurentsil.¹³⁵

Kaubamärgiga seotud õiguste üleandmine või muutmine peab olema kehtivuseks kolmandate isikute suhtes kantud Rahvuslikku kaubamärkide registrisse (*National Register of Trademarks*). Ka kaubamärgi puhul kehtib põhimõte, mille kohaselt on kaubamärk kaitstav kaubamärgi omandanud kolmanda isiku suhtes sõltumata registrikandest, kui kolmas isik teadis õiguste omandamise ajal litsentsilepingust. Litsentsilepingu pool võib sekkuda kaubamärgi omaniku poolt algatatud menetlusse talle tekitatud kahju hüvitamise eesmärgil (art L714-7 IOS). Litsentsisaaja võib algatada iseseisvalt menetluse õiguste rikkuja vastu kaubamärgi ainult omaniku nõusolekul, kui lepingus ei ole teisiti kokku lepitud. Ainulitsentsi omanik võib iseseisvalt algatada menetluse, kui omanik ei ole pärast vastavasisulise teate saamist menetlust mõistliku aja jooksul algatanud (art L716-4-2 IOS).

Prantsuse õiguses kasutusele võetud reguleerimismeetod on ehk kõige enam Eesti poolt seatud eesmärgile vastav. Tegemist on ühte normikogumiga tööstusomandi reguleerimiseks (koos muude intellektuaalse omandi liikidega), mis aga ei ole välistanud eriseaduste vajadust. Ilmselt võiks Prantsuse IOS olla kohane allikas Eesti jaoks reguleerimismudeli valikul.

6.7 Austria

Austria õiguses reguleeritakse erinevaid tööstusomandi liike eriseadustega nagu kaubamärgiseadus (*Markenschutzgesetz*¹³⁶), patendiseadus (*Patentgesetz*¹³⁷); kasuliku mudeli seadus (*Gebrauchsmustergesetz*¹³⁸); disainiseadus (*Musterschutzgesetz*¹³⁹).

Kaubamärgi ja patendi registreerimine vastavas registris on konstitutiivse tähendusega, st vastavad õigused tekivad registrisse kandmisel. Samuti on registrikanne vajalik õiguste kaitseks kolmandate isikute suhtes. Litsentsisaaja kaitse kolmandate isikute suhtes sõltub registrikandest (nt patendiseadus, § 43(2)). Litsentsilepingule ei ole kehtestatud kohustuslikku vorminõuet. Kirjalik vorm on soovitatav, kuid mitte kohustuslik ka intellektuaalse omandi litsentsilepingutele, mis on sõlmitud registreerimisele kuuluva intellektuaalse omandi suhtes. Õiguste kollisiooni korral loetakse kehtivaks varem registrisse kantud õigused (patendiseadus, § 43(3)). Samal ajal sisse kantud õigused omandavad sama järjekorra (patendiseadus, § 43(4)). Litsentsilepingu üleandmisele kohaldatakse tsiviilseadustikus sätestatud lepingute üleandmise norme. Sõltuvalt litsentsilepingu ning intellektuaalse omandi liigist võib litsentsilepingu üleandmisele kohalduda eriseaduses sätestatu. Litsentsilepingu registrisse kandmiseks tuleb Austria Patendiametile esitada kirjalik leping, mis on allkirjastatud litsentsiandja poolt.

¹³⁵ C. Vannini, A. Servoir, M. Isola, P. Petrov, G. Melot, M. Lauzeral, A. Divoy. France, lk 3. <https://www.ligue.org/uploads/documents/Cycle%202019/Question%20B/OB%20France%2004.11.19.pdf>. Kohtupraktika kohta vt nt Paris Court of Appeal, 22 September 2017, RG 15/09651.

¹³⁶ Gesamte Rechtsvorschrift für Markenschutzgesetz 1970, Fassung vom 28.12.2020. Kättesaadav: <https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=10002180>.

¹³⁷ Gesamte Rechtsvorschrift für Patentgesetz 1970, Fassung vom 28.12.2020. Kättesaadav: <https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=10002181>.

¹³⁸ Gesamte Rechtsvorschrift für Gebrauchsmustergesetz, Fassung vom 28.12.2020. Kättesaadav: <https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=10003230>.

¹³⁹ Gesamte Rechtsvorschrift für Musterschutzgesetz 1990, Fassung vom 28.12.2020. Kättesaadav: <https://www.ris.bka.gv.at/GeltendeFassung.wxe?Abfrage=Bundesnormen&Gesetzesnummer=10002963>.

7 Koondvastused tellija tõstatatud küsimustele ja tööstusomandi litsentsilepingu registreerimise reguleerimise võimalik mudel

7.1 Koondvastused tõstatatud küsimustele

Käesolevas analüüsis otsiti vastuseid all olevatele küsimustele. Järgnevalt antakse neile eelnevale analüüsile tuginevad lühivastused.

- 1) Millised peaksid olema tööstusomandi eseme litsentsi kehtivuse eeldused? Sealhulgas, kas litsentsi kehtivuse eelduseks peaks olema selle kandmine tööstusomandi registrisse?

Lühivastus: lähtuda tuleb lepinguõiguse üldistest põhimõtetest. Litsentsilepingu poolte vahelise kehtivuse eeldus ei pea olema selle kohta andmete kandmine registrisse.

- 2) Milline teave litsentsi kohta tuleks kanda tööstusomandi registrisse? Millal ja kelle taotlusel seda tuleks teha?

Lühivastus: Kande eesmärk on kaitsta eelkõige litsentsisaajat ja tööstusomandi omandajat. Rahvusvaheliselt (nt kaubamärgi valdkonnas) on küsitavate andmete kategooriad standardiseeritud. Sellest saab lähtuda ka teiste tööstusomandi liikide puhul. Andmete loetelu juures peab arvestama poolte ärilise huviga kaitsta oma ärisaladusi. Avaldatud andmed peavad peamiselt signaliseerima litsentsilepingu olemasolu ja kasutusõiguse ulatust. See on vajalik, kui soovitakse registreerida mitmeid litsentsilepinguid.

Kuna registrikanne kaitseb litsentsisaajat, siis peab saama seda teha ka litsentsisaaja taotlusel. Vältimaks tööstusomandi omanike õiguste kuritarvitamist, peab litsentsisaaja kande taotlemisel esitama vajalikud tõendid (nt litsentsilepingu regulatsiooni väljavõte).

Praktilise probleemina võib tuua välja, et Eesti Patendiameti andmebaasidest ei nähtu info litsentsilepingu kohta. Info saamiseks peab Patendiameti poole eraldi pöörduma. Kande meta andmed peaks olema tööstusomandi eseme juures nähtavad ka ilma täiendava pöördumiseta.

- 3) Milline peaks olema litsentsi kohta tehtud registrikande ja registrisse litsentsi kohta kantud teabe õiguslik tähendus?

Lühivastus: kanne peaks kaitsma litsentsisaajat ja tööstusomandi omandajat. Tööstusomandi üleandmisel peaks üle minema üksnes registreeritud litsentsileping ja litsentsileping, millest omandaja teab või peab teadma. Registreeritud litsentsilepingul peaks olema prioriteet lepingute kollisiooni korral.

- 4) Milline peaks olema tööstusomandi registri õiguslik tähendus isiku suhtes, kes: a) omandab litsentsi, sh hilisema litsentsi; b) omandab litsentsi(de)ga koormatud tööstusomandi eseme?

Lühivastus: tööstusomandi üleandmisel läheb üle registreeritud litsentsileping või litsentsileping, millest omandaja teab (peab teadma). Registreeritud litsentsilepingul on registreerimata litsentsilepingute suhtes prioriteet.

- 5) Milline peaks olema varasema litsentsi (liht-/ainulitsentsi) mõju hilisema litsentsi (liht-/ainulitsentsi) kehtivusele ja litsentsisaaja õiguste sisule ning millest see peaks sõltuma (sh kas kummagi litsentsi registreerimisest)?

Lühivastus: registreeritud litsentsileping peaks olema prioriteetne registreerimata litsentsilepingute ees. Muus osas tuleb lähtuda lepinguõiguse üldistest põhimõtetest.

- 6) Kuidas tuleks lahendada mitme litsentsisaaja õiguste kollisioonid (nt lihtlitsents ja ainulitsents; kaks ainulitsentsi) ja milline roll peaks selles olema tööstusomandi registril?

Lühivastus: registreeritud litsentsileping peaks olema prioriteetne registreerimata litsentsilepingute ees. Muus osas tuleb lähtuda lepinguõiguse üldistest põhimõtetest. Arvestada tuleb asjaoluga, et ka ainulitsentsilepingud võivad olla erineva kaitseulatusega, mistõttu ei pruugi mitme ainulitsentsilepingu olemasolul vastuolu olla.

- 7) Kas ja kuidas tuleks piirata litsentsi objektiks oleva tööstusomandi eseme omaniku õigusi selle eseme kasutamisel (sh võõrandamine, koormamine pandiga, täiendavate litsentside andmine, tööstusomandi esemest loobumine)?

Lühivastus: litsentsilepingute kollisiooni korral peaks varasemal registreeritud litsentsilepingul olema prioriteet. Tegevused, mis kahjustavad litsentsisaaja huve (tööstusomandist loobumine, kaitseulatus piiramine) peaks eeldama litsentsisaaja nõusolekut. Praktikas on see võimalik, kui litsentsileping on registreeritud.

- 9) Kas ja millistel tingimustel peaks litsentsisaajal (liht-/ainulitsentsi puhul) olema võimalik pöörduda litsentsi objektiks oleva tööstusomandi eseme omaniku ainuõiguste kaitseks kohtusse? Milliseid nõudeid peaks litsentsisaaja saama esitada (rikkumise lõpetamine, endale ja/või litsentsiandjale tekkinud kahju, alusetust rikastumisest tulenevad nõuded)?

Lühivastus: litsentsisaaja kohtusse pöördumise õigus peaks sõltuma omaniku nõusolekust. Ainulitsentsi saaja võiks kohtusse pöörduda ka ilma omaniku nõusolekuta mõistliku aja järel pärast omaniku teavitamist. Litsentsisaaja peaks saama rikkujalt nõuda temale endale tekitatud negatiivsete tagajärgede kõrvaldamist, tehes seda omaniku nõusoleku korral eraldi hagiga või ühinedes omaniku poolt algatatud menetlusega.

- 10) Kas on põhjendatud näha ette erisusi eri tööstusomandi liikide regulatsioonis seoses litsentsimisega (kaubamärk, leiutised (patent, kasulik mudel), tööstusdisainilahendus)? Kui jah, siis milliseid?

Lühivastus: kogu tööstusomandi lõikes peaks lähenemine olema ühtne. Erisusteks vajadused puuduvad.

- 11) Kas avaliku lihtlitsentsi andmine peaks lisaks kauslikule mudelile (nagu see on kehtivas õiguses) olema võimalik ka teiste tööstusomandi liikide puhul? Millised peaksid olema avaliku lihtlitsentsi seadmise tingimused ja tagajärjed tööstusomandi eseme omaniku jaoks?

Lühivastus: avaliku lihtlitsentsi regulatsioon peaks lähtuma tööstusomandi seadustiku eelnõus pakutud lahendusest ehk siis laienema leiutisele, täiendavale kaitsele, mikrolülituse topoloogiale ja tööstusdisainilahendusele. Õiguspoliitiliseks kaalutluseks on, kas avaliku

lihtlitsentsi puhul avaldatud info on ettepanekuks esitada pakkumus või siis pakkumus. Eelistatum lähenemine võiks olla pakkumus. Avatud lihtlitsentsi pakkumus toob teiste riikide mudelite puhul kaasa reeglina riigilõivu soodusmäära.

7.2 Tööstusomandi litsentsilepingute registreerimise võimalik mudel

Tuginedes eelnevale analüüsile pakuvad auruande autorid järgmised põhimõtted tööstusomandi litsentsilepingute registreerimise mudeli loomiseks:

- 1) tööstusomandi litsentsilepingute registreerimine peaks olema reguleeritud **ühtselt** kogu tööstusomandi lõikes (v.a. geograafiline tähis, sest see ei ole litsentseeritav).

Lühiselgitus: üldise õigusteoreetilise arusaama kohaselt tuleb sarnaseid suhteid reguleerida sarnaselt. See tagaks selguse võlaõigusliku kokkuleppe ja asjaõigusliku käsutuse eristamisel ning üldiste eraõiguse printsiipide kohaldamisel; vähendaks ettevõtjate registrikannetega seotud finants- ja õiguslikku koormust; selguse nõuetes ning selle läbi ka ettevõtjate parema kaitse. Ühtset regulatsiooni toetasid huvigrupid ning väliseksperdid. Ühtset regulatsiooni on lihtsam tagada ühes tööstusomandi seadustikus kui mitmes eriseaduses.

- 2) tööstusomandi litsentsilepingu registreeringu eesmärk on kaitsta **litsentsisaajat ja kolmandat isikut**. Kuna litsentsilepingu registreerimine on litsentsisaaja huvides, siis peab litsentsisaaja saama seda ka teha litsentsiandjast sõltumatult.

Lühiselgitus: õiguspraktika analüüsist ning ekspertintervjuudest nähtus, et litsentsilepingu registreerimise huvi on eelkõige litsentsisaajal. See huvi suureneb veelgi, kui litsentsilepingu üleminek ja prioriteetsus hakkavad sõltuma litsentsilepingu registreeringust (muutudes *de facto* kohustuseks).

- 3) tööstusomandi litsentsilepingute **kehtivus poolte vahel ei peaks sõltuma** litsentsilepingu registreeringust.

Lühiselgitus: lepingu pooltevahelise kehtivuse sidumine selle registreeringuga ei oleks kooskõlas üldise lepinguõigusliku lähenemisega. Sellist lähenemist toetavad ka teiste riikide regulatsioonid ja AIPPI lepingute soovitus nr 1.

- 4) Tööstusomandi litsentsileping kehtib **kolmandate isikute suhtes** tööstusomandi **üleminekul**, kui litsentsileping on **registreeritud** või kui **kolmas isik** on või peaks olema **teadlik** litsentsilepingu olemasolust. Ülaloodud litsentsilepingu üleminek peaks kohalduma nii vabatahtlikul **üleandmisel, täite- ja pankrotimenetluses**.

Lühiselgitus: seda lähenemist toetab osaliselt kehtiv õigus, mis näeb litsentsilepingute ülemineku ka praegu ette. Lisanduks ainult selle sidumine registreeringuga. Toetust leidis ka ekspertide poolt. See on kooskõlas AIPPI lepingute soovitusena nr 6.

- 5) tööstusomandi litsentsilepingu registreeringu õiguslik tähendus võiks väljenduda ka tööstusomandi litsentsilepingute **kollisiooni** korral: **prioriteet** on **registreeritud** litsentsilepingutel.

Lühiselgitus: seda toetasid intervjueritud eksperdid ja see on kooskõlas AIPPI lepingute soovitusena nr 4.

Terminoloogilised ja tehnilised ettepanekud:

- 1) võlaõigusseaduse litsentsilepingu regulatsiooni juure tuleks asendada termin „intellektuaalne vara“ terminiga „intellektuaalne omand“ või „intellektuaalomand“;
- 2) kui tööstusomandi litsentsilepingute registreerimine omandab Eesti tööstusomandi õiguses suurema tähenduse, siis Patendiameti andmebaaside kasutajaliidesed peaks võimaldama lihtsamalt vastavaid otsinguid teha.